

Vliv Syrského konfliktu na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. Eva Taterová, M.A., Ph.D.

Autor:

Ema Klabanová

Brno 2016

Děkuji Mgr. Evě Taterové, M.A., Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a čas, které mi poskytla při zpracování této diplomové práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Vliv syrského konfliktu na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka** vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 21. prosince 2016

Abstrakt

KLABANOVÁ E., *Vliv syrského konfliktu na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka*. Diplomová práce. Brno, 2016

Záměrem této diplomové práce je zhodnotit, jaké dopady má syrská krize na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka. Teoretická část se zaměřuje hlavně na hlubší pochopení daného tématu a vysvětlení pojmů s ním spojených. Následující kapitoly pak již pracují s komparativní analýzou, kde je socioekonomická stabilita rozdělena na 3 roviny – ekonomickou, společenskou a politickou – které jsou zkoumány v rámci 12 indikátorů Fragile state indexu. V závěru práce bude zhodnocena možnost destabilizace daného státu ve spojitosti se Syrskou krizí.

Klíčová slova

Syrská krize, uprchlická krize, Jordánsko, Libanon, Turecko, socioekonomická stabilita, Fragile State Index, konflikt, občanská válka

Abstract

KLABANOVÁ E., *The influence of the Syrian conflict on the socio-economic stability of Jordan, Lebanon and Turkey*. Diploma Thesis. Brno, 2016

The aim of this diploma thesis is to evaluate the impacts of Syrian crisis on socioeconomic stability of Jordan, Lebanon and Turkey. The theoretical part is focused on deeper understanding of the issue and definition of basic terms. The following chapters are already based on comparative analysis, where socioeconomic stability is divided into 3 level, such as economic, social and political. These levels are examined by 12 indicators of Fragile State Index. In conclusion of this thesis there will be reviewed the possibility of destabilization of the state in connection with Syrian crisis.

Keywords

Syrian crisis, refugee crisis, Jordan, Lebanon, Turkey, socioeconomic stability, Fragile State Index, conflict, civil war

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika	12
3 Teoretická část	16
3.1 Definice základních pojmů.....	16
3.1.1 Vyvážený ekonomický rozvoj – ekonomická stabilita	16
3.1.2 Společensko-politická stabilita	17
3.2 Analyzované indikátory	18
3.2.1 Sociální indikátory podle Fund For Peace	19
3.2.2 Ekonomické indikátory podle Fund For Peace.....	20
3.2.3 Politické indikátory podle Fund for Peace	21
3.2.4 Global Terrorism Index.....	23
Problematika syrského konfliktu na Blízkém východě	23
3.2.5 Vztahy na Blízkém východě.....	23
3.2.6 Úvod do syrského konfliktu	27
4 Jordánsko	31
4.1 Historický vývoj Jordánska.....	31
4.1.1 Jordánsko 2006-2010.....	32
4.2 Dopady syrského konfliktu na Jordánsko.....	36
4.2.1 Ekonomická stabilita 2011-2015.....	36
4.2.2 Společensko-politická stability 2010–2015.....	39
5 Libanon	42
5.1 Historický vývoj v Libanonu	42
5.1.1 Libanon 2006–2010	43
5.2 Dopady syrského konfliktu na Libanon.....	48
5.2.1 Ekonomická stabilita 2011–2015.....	48
5.2.2 Společensko-politická stabilita 2010–2015.....	51
6 Turecko	54

6.1	Historický vývoj Turecka.....	54
6.1.1	Turecko 2006–2010.....	56
6.2	Dopady syrského konfliktu na Turecko.....	61
6.2.1	Ekonomická stabilita 2011–2015.....	61
6.2.2	Společensko-politická stabilita 2010–2015.....	66
7	Závěr a diskuze	71
	Seznam tabulek	79
	Seznam příloh	80
	Seznam použité literaturu	81
	Tištěná literatura.....	81
	Internetové zdroje.....	82
	Přílohy	90

Seznam použitých zkratk

FSI	Fragile State Index
GTI	Global Terrorism Index
PKK	Strana kurdských pracujících
OSN	Organizace spojených národů
NATO	Severoatlantická organizace
EHS	Evropské hospodářské společenství
EU	Evropská unie
AKP	Strana spravedlnosti a rozvoje
IMF	Mezinárodní měnový fond
DTP	Strana demokratické společnosti
TAK	Sokoli osvobození Kurdistánu
PYD	Sjednocená demokratický strany
YPG	Lidové obranné jednotky – muži
YPJ	Lidové obranné jednotky – ženy
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů
UNRWA	Úřad pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě

1 Úvod

Občanská válka v Sýrii otřásá Blízkých východem již od roku 2011 a po téměř 6 letech jejího trvání nedochází k žádnému jejímu zlepšení. Naopak se proměnila v největší humanitární krizi posledních let, která Sýrii jako stát zcela rozložila. Více než 70 % syrské populace nemá přístup k pitné vodě, každý třetí občan není schopen zajistit své základní potřeby, čtyři lidé z pěti žijí v chudobě a více než 2 miliony dětí nechodí do školy. To vše pak zhoršují válčící strany, které komplikují dodávky humanitární pomoci a základní pomoc civilnímu obyvatelstvu v nouzi. Více než 400 tisíc obyvatel země také žije v obléhaných oblastech, kde nemají přístup k základním potřebám ani první pomoci. Od začátku konfliktu více než 4,5 milionů lidí bylo nuceno opustit své domovy a uprchnout do některých ze sousedních, nebo do evropských států. Jedná se o největší uprchlickou krizi v nedávné historii. Během let se občanská válka proměnila v nepřehlednou situaci, kdy se do konfliktu zapojilo mnoho stran a aktérů, kde každý má jiné cíle, což komplikuje pokus o nastolení míru či její vyřešení. [BBC, 2016a]

Krise má však také kritické dopady na státy, které se Sýrií sousedí. Konflikt značně ovlivnil jejich sociální, ekonomickou, politickou a velice často také bezpečnostní sféru. Velký počet uprchlíků míří hlavně do Jordánska, Libanonu a Turecka a s sebou samozřejmě přináší značné výzvy pro dané státy. Obrovským problémům čelí hlavně Libanon a Jordánsko, které jsou státy malé a milionový příchod uprchlíků způsobil značné demografické tlaky a komplikace pro sociální politiku nebo ekonomický růst. Uprchlická a bezpečnostní krize má také vliv na politickou stabilitu sousedních zemí, kdy se místní vlády musí se situací určitým způsobem vypořádat a zajistit ochranu svým občanům.

Tato diplomová práce se tedy bude v jejích dalších kapitolách zabývat, tím jaké dopady měla syrská krize na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka. V první části bude představen teoretický rámec práce, kde budou vysvětleny základní pojmy a analyzované indikátory, které vycházejí z Fragile State Indexu (FSI). Aby bylo možné porozumět, jak se jednotlivé státy k syrské a uprchlické

krizi staví, bude popsáno, jak se v minulosti vyvíjely vzájemné partnerství a vztahy na Blízkém východě. Stručně se tato práce bude zabývat také již zmíněným vývojem situace v Sýrii, který je nutné zmínit pro celistvost tohoto tématu.

Další část práce bude spíše zaměřena na popis situace v jednotlivých státech, kde jsou pro zhodnocení situace využívány hodnoty daných indikátorů FSI. U všech třech zkoumaných zemí dojde k rozdělení na časové období před syrskou krizí 2006–2010 a období 2011–2015, tedy po začátku krize. Zvolené indikátory pak v jednotlivých podkapitolách popisují vliv konfliktu na ekonomickou nebo společensko-politickou stabilitu. Zohledňován je také terorismus v zemi, který obě sféry značně ovlivňuje. Indikátory FSI umožní porovnat socioekonomickou situaci ve zvolených zemích ve dvou časových obdobích a tím poukázat na dopady, které syrská krize do Jordánska, Libanonu a Turecka přinesla. Analýza dopadů syrského konfliktu na státy, které jsou v jeho přímé blízkosti, je velice důležitá, a to hlavně pro další vývoj regionu, kdy může dojít k jeho úplné destabilizaci.

2 Cíl práce a metodika

Cílem této práce je zhodnotit dopady syrské krize na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka, a to prostřednictvím 12 indikátorů, které spadají pod Fragile State index vydávaný neziskovou organizací Fund For Peace. Jordánsko, Libanon a Turecko byly vybrány jako předmět zkoumání této práce, jelikož jsou uprchlickou krizí ovlivněni nejvíce. Izrael a Irák nebudou v práci obsaženy. Izrael byl ve sledovaném období od konfliktu izolován, a to převážně z toho důvodu, že uzavřel své hranice a uprchlíky tedy nepřijímá. Irák se pak vzhledem ke vzniku Islámského státu na jeho území a nepříznivé bezpečnostní situace nejeví jako hlavní cíl uprchlíků.

Práce je rozdělena na dvě kategorie stability, tedy na ekonomickou a společensko-politickou. Zahrnut je také Global Terrosim index, aby bylo možné určit, jestli bezpečnostní situace v Sýrii ovlivňuje socioekonomický vývoj zvolených zemí. Daná problematika je pak zkoumaná v rámci dvou období, a to v letech 2006–2010 a 2011–2015. Jedná se tedy o časový úsek 5 let před krizí a 5 let po jejím začátku, což umožňuje zkoumat dopady syrského konfliktu ve všech daných sférách u jednotlivých států a dosáhnout tak uceleného pohledu na danou problematiku. Výstupem této práce tedy bude zhodnocení stability daných států od začátku krize a jejich potenciál k destabilizaci.

První část práce je převážně literární rešerší, která vychází z odborné literatury a je sestavena tak, aby přispěla k ucelenému pochopení dané problematiky. V této části práce budou představeny zejména zkoumané státy, jejich vztahy a vývoj před syrským konfliktem. Důraz bude dán také na popis jednotlivých indikátorů a základních pojmů. Samotná syrská krize je také samozřejmě důležitým tématem této práce.

Další část této práce je již koncipovaná jako samotná diachronní¹ komparativní analýza. „Komparace (srovnání) je jednou z nejpoužívanějších vědeckých metod

¹ V této práci se jedná o diachronní komparativní analýzu, jelikož zkoumá proměny dané problematiky v čase. Zajímá se tedy o vývojové tendence. [ŘÍCHOVÁ, 2015, S. 10]

práce. Umožňuje stanovit shody a rozdíly jevů či objektů. Při srovnávání se zjišťují shodné či rozdílné stránky různých předmětů, jevů, úkazů či ukazatelů. Srovnávací kritérium může být vymezeno věcně, prostorově nebo časově. [ŠIROKÝ, 2011, s 32, 33] Komparativní analýza patří do oblasti kvalitativního výzkumu a hojně se využívá například napříč politickými vědami, včetně mezinárodních vztahů. Cílem této metody je zjistit, jak se jednotlivé jevy od sebe liší, respektive, jak jsou si podobné a nabízí tak jednu z možností testování teoretických výroků a tvrzení v politických vědách. Tímto způsobem tedy nahrazuje kontrolu experimentu. [HOPKIN, 2010, S. 285–286, ŘÍCHOVÁ, 2015, S. 5–6]

Pro danou analýzu byly tedy zvoleny tři výše zmíněné země, v rámci kterých dochází k porovnání 12 indikátorů, které slouží zároveň jako kritéria pro komparativní analýzu a srovnávají budou ve dvou časových úsecích 2006–2010 a 2011–2015. Stav v dané zemi bude tak porovnáván v kontextu zvolených indikátorů, čímž by mělo dojít k jednoznačné identifikaci dopadů krize. V závěru práce pak bude na základě metody komparace zvolených indikátorů ve dvou časových obdobích určena velikost dopadů na jednotlivé státy.

Pro lepší porozumění indikátorům bude nyní ve zkratce nastíněna jejich metodologie. Jak bylo zmíněno výše, pro tuto práci bylo zvoleno 12 indikátorů, které jsou součástí Fragile State Index a rozdělují se do ekonomické, sociální a politické roviny. Fragile State Index je vydáváný nezávislou neziskovou organizací Fund For Peace, která byla založena v roce 1957 a sídlí ve Washingtonu DC. ve Spojených státech amerických. Fragile state index je kritickým nástrojem, který v současné době porovnává 178 zemí každý rok na základě analýzy miliony dokumentů a zpráv a upozorňuje tak na tlaky, které stát tlačí na pokraj selhání. Výsledkem jsou tři kategorie: ekonomická, která se dělí na další dva indikátory, sociální, která obsahuje 4 indikátory a politická, která se skládá z 6 indikátorů. Jednotlivé indikátory pak dosahují hodnot 1 až 10 s tím, že čím vyšší hodnotu indikátor má, tím více stát čelí tlakům v dané oblasti a hrozí mu selhání. Hodnota 1 tedy značí vysokou stabilitu a hodnota 10 naopak možnost blízkého kolapsu země. Ze zprůměrovaných hod-

not jednotlivých indikátorů pak vychází samotný Fragile State Index. [FUND FOR PEACE, 2016a]

Dané indikátory byly pro tuto práci zvoleny zejména proto, že nejlépe propojují tlaky spojené s uprchlíky s ekonomickou a politickou rovinou a okrajově obsahují také složku bezpečnostní. Fragile state index pak také používají například vlády jednotlivých států, kdy slouží k jejich včasnému varování a může být také nápomocný k určení strategií pro snížení rizik v daných oblastech. Oblíbenost má také v armádních složkách, které se tak informují o situaci v jednotlivých zemích. Index a jeho jednotlivé indikátory jsou pak důležité také například pro investory, kteří se rozhodují, zda v zemi investovat či nikoliv. Fund For Peace má také celou řadu partnerů, s kterými spolupracuje. Mezi ně patří například vlády jednotlivých států, armáda, nevládní organizace, akademici, novináři, nebo soukromý sektor. Fragile state index byl také první index svého druhu, který komplexně uchopil danou problematiku, a v průběhu let neustále docházelo a stále dochází k jeho zlepšování. [FUND FOR PEACE, 2016a, BANAIAN, ROBERTS, 2008 s 204, 205]

Jelikož bezpečnostní složka má na socioekonomickou stabilitu země velký vliv, protože například může stát za rozhodnutí investorů či v daném státě investovat, nebo může úzce souviset s průchodností obchodních koridorů, nebo velikostí mezinárodního obchodu. Má vliv také na život obyvatelstva a politiku daného státu, kdy by vláda měla zajistit bezpečný a hodnotný život svým občanům. Pro posouzení bezpečnostní situace v daném státě a její spojitosti se syrskou krizí byl použit Global Terrorism Index (GTI), který počítá s počtem teroristických útoků, incidentů, zranění a škodami na majetku za určitý rok a dokáže tak určit velikost ovlivnění státu terorismem. Je vydáván Institutem pro ekonomii a mír. [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

V rámci této práce tedy byla stanovena jedna hlavní výzkumná otázka, která se pak dělí na dvě podotázky:

- **Jaké jsou dopady syrské krize na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka ve sledovaném období?**

- Jaké jsou dopady syrské krize z hlediska ekonomické stability Jordánska, Libanonu a Turecka.
- Jaké jsou dopady syrské krize z hlediska společensko-politické stability v Jordánsku, Libanonu a Turecku.

Je nutné také zmínit určité limity, které tato práce má. Ač se tato práce snaží co nejlépe popsat a zhodnotit dopady krize na jednotlivé státy, tak z důvodu omezeného rozsahu není možné zabývat se některými problémy dopodrobna, i když by to v některých případech situace v dané zemi vyžadovala. Není možné také pokrýt veškeré negativní důsledky, které konflikt do zemí přinesl. Vybrané státy se již před krizí často potýkaly s řadou bezpečnostních, politických, nebo ekonomických problémů, díky kterým může dojít ke zkreslení výsledků, jelikož je obtížné určit, zda stát přímo trpí dopady syrské krize, nebo se stále potýkají s vlastními dopady krizí z minulých let. Práce má omezení také z hlediska literatury, protože se jedná o poměrně nové téma, kdy navíc daný problém stále trvá a odborných zdrojů na dané téma je velice málo. Proto tato práce vychází převážně z odborných článků, analýz, výzkumů a databází mezinárodních organizací, nebo ověřených medií. Jedná se především o americkou agenturu CIA, databáze Evropské unie, americkou nevládní organizace Freedom House, Fund For Peace, Institute for Economics and Peace, The World Bank, UNHCR, UNRWA nebo zpravodajskou agenturu Reuters. Mezi nejvíce využívané mediální zdroje patří BBC, CNN, AL-JAZEERA nebo AL-MONITOR.

3 Teoretická část

3.1 Definice základních pojmů

3.1.1 Vyvážený ekonomický rozvoj – ekonomická stabilita

Vyvážený ekonomický rozvoj bude v této práci zkoumán především na základě dvou indikátorů, a to nerovnoměrného ekonomického rozvoje, úrovně chudoby a velkého ekonomického poklesu. Oba tyto indikátory budou samozřejmě silně ovlivněny velkým počtem uprchlíků a bezpečnostní situací ve zkoumaných zemích.

V literatuře existuje celá řada pojetí rozvoje. Nejstarší a nejvíce flexibilní pojetí, které je typické i pro současný neoliberalismus, vidí rozvoj jako růst a dostatek. Tedy uvádí, že ekonomický růst je podmínkou pro ekonomický rozvoj. Pojetí rozvoje jako udržitelnosti pak vytváří výzvu právě pro podmínku stabilního ekonomického růstu, jelikož klade důraz na rovnováhu vztahu lidstva a přírody a uvádí, že dosažením rozvoje nemůže být dosaženo standardy, které platí pro rozvinuté země. Rozvoj jako bezpečnost tvrdí, že podmínkou ekonomického rozvoje státu je právě bezpečnost a rozvoj jeho sousedů. Postdevelopmentalismus pak poukazuje na rozvoj jako na iluzi a na to, jak malých výsledků bylo dosaženo. Ekonomický rozvoj je také často považován jako cesta k politické svobodě. I když se státy rozvíjí, jejich rozvoj není vyvážený, jelikož některé regiony rostou rychleji než jiné, což vede k prohlubování nerovnosti mezi nimi. Vyváženost se tedy neobejde bez solidarity bohatých regionů s těmi chudšími. Nerovnoměrnost rozdělení bohatství ve společnosti je měřena pomocí Giniho indexu. V rámci státu se odborníci zaměřují hlavně na rozdíl mezi venkovskými a městskými oblastmi. Na vyvážený rozvoj mají pak vliv samozřejmě také přírodní, socio-ekonomické a politické faktory. [JENÍČEK, 2010, s 1–12]

OSN pak vidí dosažení vyváženého ekonomického rozvoje jako odstranění chudoby, dosažení efektivní a zákonné správy, transparentnost finančních, peněžních a obchodních systémů a odstranění bariér pro export. Důležitý je také dostatečný přístup ke zdravotní péči a vzdělání. [JENÍČEK, 2010, s 1–12]

Dle Fragile state indexu stát začíná selhávat v momentě, kdy dochází k ekonomické polarizaci společnosti, kdy se rozdíly mezi jednotlivými skupinami obyvatel čím dál více prohlubují. V rámci země nebo regionu hovoříme o nerovnoměrném přístupu ke vzdělání, nebo nalezení zaměstnání, které se pak silně prolínají do společenského statutu daného jedince. Chudoba ve společnosti se díky nerovnému přístupu ke službám a infrastruktuře prohlubuje a jedinců, kteří v chudobě žijí, tedy přibývá. Roste také míra dětské úmrtnosti a negramotnosti. Odlišnosti mezi jednotlivými skupinami mohou způsobit napětí ve společnosti a postupně vést například k občanské válce. [AMO, 2010, FUND FOR PEACE, 2016b]

V rámci ekonomické stability je pak alarmující, když dochází k prudkému ekonomickému poklesu, tedy k velkému poklesu HDP na obyvatele, růstu státního dluhu, k bankrotu místních podniků, klesání cen místních komodit, k odlivu zahraničních investic, devalvaci národní měny, nebo růstu šedé ekonomiky. V pokročilém stadiu pak lidé platí za neschopnost státu dostát svých závazkům, vůči státním zaměstnancům nebo vůči občanům. [AMO, 2010, FUND FOR PEACE, 2016b]

3.1.2 Společensko-politická stabilita

Předvídatelné politické prostředí přitahuje investory, proto by stát měl být schopen vytvářet stabilní politický systém, bojovat s chudobou, vytvářet dostatek pracovních míst, dostatečnou zdravotní péči, bezpečnost a vzdělání. Pokud vláda není schopna řídit zemi, je možné, že se občané obrátí proti ní a dojde k nepokojům nebo protestům. [SHEPHERD, 2015]

Stát zajišťuje svým občanům život v demokracii, svobodě, míru a sociální spravedlnosti. Měl by vytvářet podmínky pro důstojný a svobodný život. Právní řád by měl fungovat tak, aby byl schopen účinně ochránit své občany a zajistit jejich svobodu. Ochrana státu před nebezpečím a zajištění materiálních základů lidské existence musí být v souladu se svobodnými prostory pro individuální rozvoj společnosti. Důraz je zde tedy dán na legitimitu státu, lidská práva, zajištění veřejných statků, nebo bezpečnost obyvatelstva. V potaz by samozřejmě měla být brána

i ekologická bezpečnost, nebo bezpečnost jednotlivých skupin žijících na daném území. [MAREŠ, 2012] Je tedy zřejmé, že pokud zde mluvíme o stabilitě, jedná se především o pojmy, které souvisí s růstem státu, jako například stabilita právního státu, silné státní instituce, efektivní byrokracie, nízká korupce, nebo zdravé obchodní prostředí a také vhodná sociální politika. [SHEPHERD, 2015]

Tato práce pak bude v rámci společenské stability sledovat převážně velký počet uprchlíků a jejich vliv na společnost v sousedních státech Sýrie, jejichž populace se díky občanské válce značně zvýšila. Důležité bude také soužití různých náboženských či etnických skupin. Selhání státu může totiž nastat, pokud není schopný vést účinnou demografickou politiku a vyrovnávat se s určitými demografickými krizemi. Nadměrný počet lidí na malém území může vést k neschopnosti státu zapojit obyvatele do společenského a politického života. [AMO, 2010]

3.2 Analyzované indikátory

Pro zhodnocení socioekonomického vývoje pro obě období budou využita data indikátorů, která jsou součástí Fragile State Index (FSI) a jsou vydávány neziskovou organizací Fund For Peace. Pro danou analýzu pak tedy byly zvoleny 4 sociální, 6 politických a 2 ekonomické indikátory. Ekonomické ukazatele budou důležité hlavně z hlediska migrace, jelikož ekonomika států sousedících se Sýrií je zasažena velkým počtem uprchlíků. Vlády jsou nuceny vydávat určité finanční prostředky na udržení stability během konfliktu a chod státu. Dochází tak ke zpomalení ekonomického růstu. Velký příliv uprchlíků totiž způsobuje také několikrát větší tlaky na rozpočty, trh práce a bydlení. Narušen je také obchod, kdy dochází k poklesu důvěry u zahraničních investorů. Export zboží v oblasti konfliktu je také více nákladný, což snižuje konkurenceschopnost místních firem na mezinárodních trzích. Často jsou narušeny také obchodní koridory. Konflikt doprovází zvýšení cen v důsledku větší poptávky po zboží a to vede k tomu, že si dané zboží a služby nemůže řada obyvatel nebo imigrantů dovolit [ROTHER, PIERRE, LOMBARDO, 2016, s. 5–9]. S velkým počtem uprchlíků, je úzce spojena také společenská a politická stabilita, kdy infrastruktury státu jsou vystaveny velkému tlaku. Třídy ve školách jsou pře-

plněny a ubytovací a zdravotnické kapacity nejsou dostatečné. Velké zátěži je vystaveno také životní prostředí a země čelí nedostatku potravin nebo dodávek vody a hygienických opatření. Podobné situace pak zvyšují obavy ze vzniku konfliktů nebo napětí mezi jednotlivými skupinami. [Charita České republiky, 2014]. Politická stabilita Turecka, Libanonu a Jordánska a dalších zemí v okolí konfliktu je pak také důležitá pro vývoj celého regionu. Indikátory, které byly vybrány pro tuto práci, nejlépe popisují a propojují výše zmíněné situace a zahrnují ukazatele, které úzce souvisí s uprchlickou krizí. Podle Fund For Peace jsou také tyto indikátory nejrelevantnější z hlediska posuzování úspěšnosti státu. [AMO, 2010]

S ekonomickým udržitelným a společenským rozvojem také úzce souvisí míra terorismu v zemi, proto bude pro danou práci vyhodnocen Global Terrorism Index (GTI), který je zpracováván Institutem pro ekonomii a mír a zabývá se četností teroristických útoku na daném území.

3.2.1 Sociální indikátory podle Fund For Peace

Demografické tlaky: V tomto případě vláda nemá dostatečné prostředky nebo vůli ochránit své obyvatelstvo před tlaky, které jsou spojené s:

- Přírodními katastrofami
- Nemocemi nebo epidemiemi
- Životním prostředím a znečištěním
- Růstem populace
- Nedostatkem potravin a vody
- Podvýživou
- Úmrtností
- Extrémně vysokým podílem mladé populace

Masivní pohyb uprchlíků nebo vnitřně přesídlených osob: Tento ukazatel je spojený s níže zmíněnými tlaky na vládu státu:

- Přesídlování obyvatel
- Uprchlické tábory
- Tábory vnitřně přesídlených osob

- Nemoci spojené s přesídlováním obyvatelstva
- Počet uprchlíků
- Počet vnitřně přesídlených osob
- Schopnost absorpce státu

Křivdy mezi skupinami: Křivdy a napětí mezi určitými skupinami může podryvat schopnost státu zajišťovat bezpečnost.

- Diskriminace
- Bezmoc
- Násilí mezi etnickými skupinami
- Násilí mezi komunitami
- Násilí mezi jednotlivými sektami
- Násilí mezi náboženskými skupinami

Odliv mozků: Je spojeno s odlivem místního obyvatelstva kvůli nedostatku příležitostí v zemi. Zahrnuje to:

- Procento emigrantů na počet obyvatel
- Odliv lidského kapitálu
- Odliv vzdělaného obyvatelstva [FUND FOR PEACE, 2016b]

3.2.2 Ekonomické indikátory podle Fund For Peace

Nerovný ekonomický rozvoj: Nerovnost mezi jednotlivými náboženskými, etnickými a regionálními skupinami. Vláda má tendenci k nerovnému přístupu:

- Gini koeficient
- Příjem nejbohatších 10 % obyvatel
- Příjem nejchudších 10 % obyvatel
- Přístup ke službám
- Rozložení služeb v městských a venkovských oblastí
- Populace v chudinských čtvrtích

Chudoba a prudký ekonomický pokles: progresivní ekonomický úpadek společnosti jako celku:

- Ekonomický deficit
- Státní dluh
- Nezaměstnanost
- Nezaměstnanost mladé populace
- Kupní síla
- HDP/ obyvatel
- Růst HDP
- Inflace [FUND FOR PEACE, 2016b]

3.2.3 Politické indikátory podle Fund for Peace

Legitimita státu: reprezentativnost vlády, důvěra ve vládu

- Efektivita vlády, korupce a boj o moc
- Politická participace a volby
- Úroveň demokracie
- Perzekuování náboženských či jiných skupin
- Drogy a šedá ekonomika
- Demonstrace

Stav veřejných služeb: schopnost státu plnit základní úkoly

- Zajištění bezpečnost a snižování úrovně kriminality
- Vzdělání a gramotnost obyvatel
- Přístup k vodě a hygienickým potřebám
- Zdravotnictví – kvalita a dostupnost
- Přístup k internetu
- Kvalita cest a infrastruktury
- Spolehlivost energetických dodávek

Porušování lidských práv a nenaplňování práva vlády: zodpovědnost státu zajistit lidská práva

- Svoboda tisku, občanský svoboda, politický svoboda
- Obchod s lidmi
- Političtí vězni
- Utlačování z náboženských důvodů, mučení, popravy

Bezpečnostní aparát: schopnost státu fungovat jako monopol na použití legitimního násilí.

- Vnitřní konflikty, protesty, vojenské převraty, aktivity rebelů
- Šíření zbraní
- Smrt způsobena konfliktem
- Bombové útoky
- Úroveň militantnosti
- Političtí vězni

Fragmentace státních elit

- Boj o moc
- Podvody při volbách a političtí přeběhlíci
- Politický soutěž

Intervence: zásahy externích aktérů

- Zahraniční pomoc
- Mise OSN
- Peacekeeping jednotky v zemi
- Zahraniční vojenská intervence
- Sankce [FUND FOR PEACE, 2016b]

3.2.4 Global Terrorism Index

GTI je studie, která se zabývá přímými i nepřímými dopady terorismu ve 162 zemích světa. Index kombinuje řadu faktorů, které jsou úzce spojeny s terorismem po dobu 10 let. Jedná se například o:

- Počet mrtvých v daném roce
- Počet zraněných v daném roce
- Počet teroristických akcí v daném roce
- Škody na majetku v důsledku terorismu v daném roce
- Post psychologický šok

Každý z hodnocených faktorů má pak jinou váhu v koeficientu a vychází z průměru 5letého průměru, který právě nejlépe hodnotí psychologický efekt v průběhu času.

Počet incidentů = hodnota 1

Počet ztrát = hodnota 3

Počet zranění = hodnota 1

Součet poškození majetku = hodnota 0,5

Cílem studie je poskytnout systematické seřazení zemí podle teroristické činnosti. Tento index je tvořen Institutem pro ekonomiku a mír, což je nevýdělečná a nezisková organizace sídlící v australském Sydney. Pobočky má pak také v Evropě a Americe. Index je založen na datech z databáze Globálního terorismu (GTD), která shromažďuje Národní konsorcium pro studium terorismu na univerzitě v Marylandu ve Spojených státech amerických. [INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE, 2015]

Problematika syrského konfliktu na Blízkém východě

3.2.5 Vztahy na Blízkém východě

Již od zániku Osmanské říše postrádaly státy Blízkého východu jakousi integrující tendenci. I když byl region po druhé světové válce značně fragmentovaný, bylo možné vidět určité pokusy o integraci, a to například u ideologie arabského nacio-

nalismu, nebo vzniku Ligy arabských států. Bohužel však po neúspěchu panarabismu nedošlo k žádné hlubší integraci mezi státy regionu. Pro politickou mapu Blízkého východu je pak důležitý arabsko-izraelský konflikt, kdy se většina arabských států několikrát spojila proti Izraeli, avšak téměř vždy zcela neúspěšně. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 19] V letech 1948–1949 proběhla první arabsko-izraelská válka, která pro arabské země skončila fiaskem, jelikož izraelské území bylo rozšířeno až o polovinu a hlavním městem Izraele byl vyhlášen Jeruzalém. Několik tisíců Palestinců pak uprchlo do Egypta, dnešního Jordánska a Libanonu. Což přispělo ke značným demografickým změnám. Období několikaletého klidu bylo přerušeno v roce 1956, kdy proběhla tzv. Suezská krize neboli druhá arabsko-izraelská válka. Egyptský prezident Gamál Násír se v tomto roce rozhodl znárodnit Suezský průplav a získat tak nad ním plnou kontrolu. Tato krize skončila rozporuplně – vedla totiž k oslabení vlivu evropských mocností v regionu. Pro Izrael byla víceméně úspěšná, jelikož obsadil pásmo Gazy a do roku 1957 držel Sinajský poloostrov. Došlo také ke sblížení Egypta a Sovětského svazu, nebo posílení morálky arabských států v boji proti koloniálním mocnostem. Třetí arabsko-izraelská válka, známá také jako Šestidenní válka, proběhla v roce 1967. V tom samém roce totiž došlo k podepsání Paktu o společné obraně mezi Sýrií, Egyptem a Irákem a uzavření Tiranské úžiny, což Izrael považoval, jako válečný akt a napadl egyptské pozice na Sinajském poloostrově. Pro arabské státy byl výsledek války katastrofální. Izrael totiž získal Západní břeh Jordánu v Jordánsku, Golanské výšiny v Sýrii a Sinajský poloostrov v Egyptě. Izraelské jednotky dobyly také Jeruzalém. Dalším významným konfliktem byla v roce 1973 Jomkipurská válka. V roce 1971 byl totiž Izraelem odmítnut návrh Egypta na uzavření mírové smlouvy výměnou za okupované území. Egypt se proto spojil se Sýrií a v roce 1973 nečekaně napadli Izrael v době, kdy se v zemi slavil jeden z nejsvětějších svátků Yom Kippur. Izrael byl zaskočen zcela nepřipraven, avšak nakonec se mu podařilo díky pomoci USA nepřátelský postup zastavit. [KAŠIČKA, 1997, s. 41–44] Od té doby se na Blízkém východě odehrálo mnoho konfliktů, avšak žádný z nich změny politické mapy nepřinesl. Za zmínění pak stojí poslední konflikt před vypuknutím Syrské krize, a to válka

mezi Izraelem a Libanonem v roce 2006, která také značně otřásla stabilitou Blízkého Východu. Libanonské hospodářství bylo silně poničeno a v Izraeli se konaly protesty pro odstoupení politické reprezentace, jelikož válka byla považována za neúspěšnou, kdy nedošlo k naplnění politických cílů. V obou zemích také došlo vysídlení tisíce osob a řadě civilních obětí. Vzrostly ceny ropy v celém regionu a byl narušen mezinárodní obchod. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 19–21, IDMC, 2010].

Porozumění vztahů mezi jednotlivými zkoumanými státy je důležité pro pochopení jejich role v syrském konfliktu. Izrael nebude v práci obsažen, i když přímo se Sýrií sousedí, a to z toho důvodu, že Syrskou krizí zatím není přímo zasažen a od konfliktu je prozatím izolován. Důvodem je převážně uzavření hranic a nepřijímání uprchlíků.

Přátelské vztahy mezi Sýrií a Libanonem započaly již v roce 1989, kdy Sýrie rozestavěla své vojáky na libanonském území, údajně s cílem pomoci při obraně jižního území proti izraelskému útoku. Následně oba státy podepsaly Smlouvu o bratrství, spolupráci a koordinaci, v dalších letech byla pak podepsána celá řada dalších dílčích dohod. V roce 2005 došlo k atentátu na libanonského protisyrsky smýšlejícího premiéra Rafíka Harírího, přičemž z útoku byla obviněna právě Sýrie. Tato událost přispěla k ochlazení vztahů mezi oběma státy a také k dočasné izolaci Sýrie na mezinárodním poli, která trvala přibližně 5 let. Před syrskou občanskou válkou pak Sýrie využívala převážně spolupráce s Hizballáhem² a prosyrsky smýšlející koalicí 8. března. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 108-111] V minulosti tedy Sýrie a Libanon byli navzájem propojeni jak v otázkách míru a konfliktu, ale i v otázkách sociálních, ekonomických a politických. Syrská krize pak samozřejmě způsobila velké napětí v Libanonu, kdy určité mocenské skupiny vyvinuly úzký vztah se syrským režimem. Například šíitské militantní hnutí Hizballáh hraje v konfliktu významnou roli a bojuje po boku syrského režimu a prezidenta Asada.

² Islámská libanonská šíitská politická a militantní organizace. V Sýrii operuje v blízkosti Syrské hranice a podporuje režim prezidenta Asada. Vznikla v roce 1982 po izraelské invazi, s cílem vytlačit Izrael a založit Libanon islámský stát. V 80. letech organizace podnikla řadu, čím dál více sofistikovanějších útoků na Izrael a účastnila se také libanonské občanské války. Údajně se Hizballáh podílel na řadě teroristických útocích a únosech, zaměřených proti Západu. [SARDAR,2010]

Panuje tu také strach, že pokud syrský režim padne, přispěje to právě k zániku Hizballáhu. [CHAHAL,2012] Libanon také otevřel svou zemi syrským uprchlíkům a v současné době je více než čtvrtina populace Libanonu tvořena uprchlíky ze Sýrie. K roku 2016 jich bylo více než 1,5 milionů, což má velký vliv na libanonskou ekonomiku a také stabilitu společnosti. [AL - JAZEERA, 2016a]

Vztahy Turecka a Sýrie byly v minulosti spíše vlažné, a to z důvodu syrské podpory Strany kurdských pracujících (PKK), kvůli tureckému vodnímu Anatolskému projektu, nebo sporu o území alexandrettského sandžaku, dnes turecké provincie Hatay. Dle dohody z roku 1994 měla Sýrie zamezovat útokům PKK z jejího území na Turecko, to však mnohokrát porušila. Anatolský vodní projekt byl pak předmětem sporu, protože by omezil průtok řeky Eufrat, čímž by značně utrpěla Sýrie ležící na jejím dolním toku. V nedávné minulosti došlo ke značnému zlepšení vztahů a spolupráce mezi oběma státy dospěla mnohem užší roviny. Důvodem byly převážně společné obchodní a bezpečnostní otázky. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 108–111] V roce 2005 pak došlo ke zrušení vízové povinnosti pro oba státy. K opětovnému ochlazení vzájemných vztahů došlo v roce 2011, když se rozhořelo povstání proti syrskému prezidentovi Asadovi. Jeden z důvodů je také to, že představitelé Asadova režimu, jsou výlučně šíitského vyznání, zatímco povstalci jsou, stejně jako většina Turecka a samotný Recep Tayyip Erdogan, vyznání sunnitského. Mezi oběma větvemi islámu, pak vládne dlouholeté nepřátelství. Turecky prezident Erdogan tedy vyzval syrského prezidenta k provedení požadovaných reforem a dialogu s opozicí a když pak povstání z plna vypuklo, postavilo se Turecko na stranu syrských povstalců. Turecký prezident Erdogan je nyní obviňován ze sektářského postoje a údajné podpory islamistů, kteří se v syrském konfliktu angažují. Turecký prezident také nekompromisně prosazuje svržení syrského režimu. Turecko se do bojů proti islámskému státu a řešení syrského konfliktu příliš nezapojuje. Důvodem jsou obavy, že v jeho sousedství vznikne nový kurdský stát, a proto jeho pozornost je spíše věnována boji s Kurdy. V roce 2014 se však Turecko přidalo k mezinárodní koalici vedenou USA proti Islámskému státu. [Laně, 2015]. Země přijímá uprchlíky od počátku konfliktu a podle tureckého ministerstva zahraničí

bez jakékoliv etnické, náboženské či rasové diskriminace. V roce 2016 dosáhl počet uprchlíků ze Sýrie, kteří dostali status dočasné ochrany, na území Turecka 2,7 milionů. Náklady Turecka na podporu syrských uprchlíků v současné době přesáhly 11 miliard dolarů. [REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS,2016]

Vztahy Jordánska a Sýrie byly značně narušeny již od roku 1994, kdy Jordánsko uzavřelo mírovou dohodu s Izraelem. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 109] Jordánsko tak udržovalo vřelejší vztahy spíše se státy Perského zálivu, než se svými přímými sousedy. Blízké vztahy mělo vždy také se Saudskou Arábií. Proto Jordánsko zůstalo v rámci Syrského konfliktu neutrální. V roce 2014 se však země přidala do mezinárodní koalice vedenou USA v boji proti Islámskému státu. I přesto má řada místních obyvatel úzké kmenové vazby na Syřany a současnou situaci v Sýrii, která se stále více vyostřuje podle etnického rozdělení, hrozí, že se konflikt snadno přelije za hranice do Jordánska. Jordánský obchod se Sýrií byl také poměrně pestrý a v minulých letech dosahoval až 550 miliard amerických dolarů ročně. To je také jeden z důvodů, proč je jordánský král Abdulláh II. odpůrcem sankcí proti Sýrii, které značně obchod mezi oběma zeměmi ovlivňují. Jordánská imigrační politika také byla vždy známá svou otevřeností, a proto kromě syrských uprchlíků na území pobývá také velké množství Palestinců nebo Iráčanů. V současné době (2016) se v Jordánsku nachází až 655 tisíc uprchlíků ze Sýrie a celkový počet uprchlíků, kteří přišli z dalších ohrožených oblastí regionu, čítá až 2,7 milionů, což je obrovské břemeno pro Jordánskou ekonomiku. [BTI, 2016, UHLÍŘOVÁ, 2013, UNHCR,2016]

3.2.6 Úvod do syrského konfliktu

Současná syrská krize je důsledkem dlouholetého vývoje, jehož kořeny sahají až k politice otce Bašára al-Asada, Hafíze al-Asada, který v zemi vytvořil velice rigidní, populistický a klientelistický systém. Veškeré významné pozice byly přerozděleny mezi představitele politické strany Baas, která se ujala vlády v roce 1963 a věrné

alavitského³ původu. Alavité tvoří asi 13 % populace země a značně se podílí na chodu armády a zpravodajských služeb. Během studené války se pak Sýrie stala významným spojencem Sovětského svazu a osvojila si principy socialismu. Spojencem Ruska Sýrie zůstala i po rozpadu SSSR, i když se vzájemné vztahy poměrně ochladily. V posledních letech pak Sýrie společně s Íránem tvořili významnou ideologickou bariéru na Blízkém Východě, která se staví proti politice USA a Izraele. Během dalších 40 let vlády strany Baas došlo k potlačení opozice a upevnění moci bezpečnostních složek a v zemi vládl celospolečenský strach. Když pak k moci v roce 2000 přišel Bašár al-Asad, nastalo krátké období liberalizace země, avšak členové strany Baas a chudší Alavité se stavěli proti reformám z důvodu strachu ze ztráty moci a ekonomickým dopadů, které reformy a nové právní restrikce přinesly. Asad přišel o řadu svých stoupenců a ze strachu ohrožení svého postavení se navrátil zpět k předešlému režimu a politickým represím. [DEMIR, RIJNOVEANU s. 57-60]

V roce 2011 se ze severní Afriky přesunula vlna Arabského jara na Blízký východ. V Sýrii protesty začaly na začátku března a probíhaly poklidnou formou, kdy se místní obyvatelé shromažďovali v ulicích. Inspirovány byly převážně Tuniskem nebo Egyptem nebo jinými zeměmi, kdy autoritativní vůdci nevydrželi tlak veřejnosti a odstoupili. Demonstrace v ulicích tedy volaly po odstoupení prezidenta, politických, sociálních a ekonomických reformách v zemi, nebo dodržování základních lidských práv a svobod. Vládní složky prezidenta al-Asada však nastartovaly konfliktní průběh revoluce a již na konci března bylo údajně na demonstracích v Dára, Damašku a Baniasu zabito více než 100 lidí. Násilí v zemi od té doby neustále eskalovalo a násilné represe ze strany vlády a bezpečnostních složek vedly ke zformování opozičních a odbojových skupin. V roce 2012 se boje přesunuly do Damašku a Aleppa, v roce 2013 počet mrtvých dosáhl 90 000 a v roce 2015 počet obětí dosáhl podle OSN až 250 000. Nyní se tedy nejedná již o konflikt, který měl za cíl dosáhnout větší demokracie v zemi a sesadit prezidenta al-Asada, ale konflikt,

³ Původ v šíitském islámu 2. největší náboženská skupina v Sýrii. [ČEJKA, 2014, SARDAR,2010]

který má kvůli mnoha zapojeným skupinám, které hájí své zájmy, náboženský, sektářský, ideologický a geopolitický podtext. [BBC, 2016a, DEMIR, RIJNOVEANU s. 57–60]

Podle Komise OSN se pak také všechny strany konfliktu dopustily válečných zločinů, kdy docházelo k bombardování, odstřelování, použití chemických zbraní, raketovému útoku a velkým masakrům civilistů. [BBC, 2016a]

V posledních letech se stal konflikt mnohem více sektářský, kdy prorežimní skupiny pocházejí převážně z náboženských menšin, jako jsou například alavité, drúzové⁴, nebo křesťané a opozice je pak sunnitského vyznání. Toto dělení však není absolutní. Později došlo také k infiltraci islamistických skupin⁵ a radikálních džihádistů⁶, kteří se zapojili k boji proti Asadovi. V Sýrii samozřejmě nyní operuje také řada jiných náboženských skupin, jako je například Muslimské bratrstvo⁷ nebo libanonské hnutí Hizballáh či Iránské revoluční gardy.⁸ [ČEJKA, 2014]

Dlouhotrvající násilí a konflikt vyvolali v Sýrii humanitární krizi, která se neustále prohlubuje, humanitární pomoc však není dostatečná a vzhledem k rozsahu občanské války a velkému množství uprchlíků, má velký potenciál destabilizovat sousední země, jako je Jordánsko, Libanon nebo Turecko. Transnacionalizace syrského konfliktu nenastala však jen díky velkému množství uprchlíků, ale také nekontrolovatelnému oběhu zbraní, dostupnosti chemických zbraní, nemožnosti kon-

⁴ Nábožensko – etnická komunita žijící převážně v Libanonu, Izraeli a Sýrii. Jsou považováni za šíitského sektu islámu, a však řada muslimů je neuznává. [ČEJKA, 2014, SARDAR,2010]

⁵ Jedná se o *Syrskou islámskou osvobozenou frontu*, která vznikla sdružením 20 islamistických skupin různého charakteru. Později v roce 2013 se řada těchto skupin přidala k tzv. *Islámské frontě*, která zahrnuje také Kurdské osvobozené bojovníky. [ČEJKA, 2014, SARDAR,2010]

⁶ Mezi radikální džihádisty můžeme zmínit *Frontu Al-Nusra*, iráckou odnož Al-Káidy, která se také podílela na vytvoření tzv. *Islámského státu v Iráku a Levantě*. Spojení Islámského státu a Fronty Al-Nusra, bylo později odmítnuto hlavním vůdci fronty. Ten vyznává věrnost Al-Káidě. Obě skupiny tedy operují samostatně. V roce 2013 začaly hlavní opoziční skupiny včetně Al-Nusra proti Islámskému státu bojovat.

⁷ Islámské hnutí, které požaduje návrat ke kořenům islámu. V Sýrii silné v exilu. Usilují o přeorganizování společnosti a vlády podle islámských doktrín.

⁸ Ozbrojené složky Íránu, podpora prezidenta Asada. [ČEJKA, 2014, SARDAR,2010]

trolovat pohyb džihádistů mezi Sýrií a dalšími státy, nebo zmapování teroristických skupin a aktivit. [PIERINI, 2014]

Syrský konflikt nabral natolik velkých rozměrů, že představuje neustále větší riziko pro jeho sousedy, kdy nastolil značné geopolitické napětí, které způsobily obrovské toky uprchlíků, omezení obchodu a obchodních cest a pravděpodobnost spillover efektu. Podle Reuters je pak právě Libanon nejvíce vystaven politickým, ekonomickým a sociálním rizikům, a to hlavně díky jeho úzkým politickým a obchodním vazbám na Sýrii. Jordánsko bylo naopak od konfliktů v sousedních zemích vždy více distancované, avšak velký příliv uprchlíků a přetrhání obchodních vazeb může mít poměrně velký efekt na ekonomiku a společnost. V rámci Turecka je pak poměrně nepravděpodobné, že by se konflikt přesunul za hranice země – Turecko je velká země a rozsáhlá politická a ekonomická rizika jsou poměrně malá. Avšak velikost konfliktu a velký příliv uprchlíků má za následek zhoršení ekonomického růstu nebo bezpečnosti, a to zejména na hranicích. [REUTERS, 2012]

4 Jordánsko

4.1 Historický vývoj Jordánska

Jordánsko je konstituční dědičnou monarchií s dvoukomorovým parlamentem. Od roku 1992 je zlegalizována existence politických stran a v roce 1993 se konaly první pluralitní volby od roku 1956. Přestože Jordánsko udělalo během let zásadní pokroky směrem k západním demokratickým systémům a politickým principům, určité body zůstávají stále opomíjeny, jako například omezení svobody slova, nebo postavení palestinských uprchlíků, aktivity tajné policie, nebo velké pravomoci krále. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 137]

Politická podoba dnešního Jordánska se formovala postupným vývojem v průběhu první poloviny 20. století. Když po první světové válce zanikla Osmanská říše, vznikl na území Jordánska tzv. Transjordánský emirát (1921–1946) v čele s hášimovským emírem Abdulláhem. V roce 1950 byl k území připojen Západní břeh Jordánu a název Transjordánské království se stal irelevantní a došlo tedy k přejmenování na Jordánské hášimovské království. Země však byla pod kontrolou Velké Británie a formální nezávislost dnešního Jordánska nastala až v roce 1946. O úplné nezávislosti hovoříme však až v roce 1957, v tomto roce totiž britské jednotky opustily jordánské území. Na jordánském trůnu se vystřídali zatím jen čtyři panovníci: Abdulláh (1946–1951), jeho syn Talál (1951–1952), jeho vnuk Husajn (1952–1999) a pravnuk Abdulláh II. (1999–doposud). [ROBINS, 2004 s. 1–4]

Monarchie ustála řadu vážných pokusů o destabilizaci režimu a účastnila se všech arabsko-izraelských válek. Během třetí války (tzv. šestidenní válka) v roce 1967 Jordánsko přišlo o Západní břeh Jordánu a země musela čelit nejen ekonomickým dopadům spojených s touto ztrátou, ale také velkému množství palestinských uprchlíků. Tato situace vedla k demografickým tlakům, které se přelily v konflikt mezi jordánskou armádou a Organizací za osvobození Palestiny, jejíž neustále útoky z jordánského území proti Izraeli značně narušovaly stabilitu země. Tento konflikt nakonec eskaloval až v krátkou, ale intenzivní občanskou válku. Bo-

je byly ukončeny v roce 1971. Dalším otřesem si Jordánsko prošlo během války v Zálivu (1990–1991), kdy se postavilo na stranu Iráku a tím si dočasně znepřáteli- lo řadu západních mocností a klíčových ekonomických partnerů, včetně USA nebo států Zálivu. Následovala tedy hospodářská recese, která byla vyřešena až navázá- ním opětovných úzkých vztahů s USA, které zemi přinesly řadu ekonomických vý- hod. Za přelomové se pak považuje podepsání mírové dohody s Izraelem v roce 1994. Vztahy se státy Zálivu se normalizovaly až po smrti krále Husajna v roce 1999. V roce 2003 pak země čelila opět velkému množství uprchlíků, tentokrát z Iráku. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 135–136]

Jordánsko je v současné době významným regionálním aktérem, a to hlavně díky své blízkosti k Sýrii. Po pádu egyptského prezidenta Mubáraka představuje také jediného arabského spojence USA a Izraele na Blízkém východě. A přestože jako jedna z mála zemí v regionu odolala efektu Arabského jara, potýká se s řadou problémů na domácí scéně. [UHLÍŘOVÁ, 2013]

4.1.1 Jordánsko 2006-2010

Omezený přístup k moři, malý podíl obdělávatelné půdy, minimum nerostných surovin, velký nedostatek pitné vody, vysoký počet uprchlíků, nebo citlivost země na politické změny v regionu vždy zásadně ovlivňovaly podobu jordánské ekono- miky. Ke zlepšení ekonomické situace došlo až za nástupu krále Abdulláha II., kte- rému se podařilo jordánskou ekonomiku částečně revitalizovat, a to hlavně díky obnovení vztahů se státy Zálivu a řadě reforem. V roce 2010 byla uzavřena dohoda o volném obchodu s USA. Jordánsko se však i nadále potýká s vysokou mírou ne- zaměstnanosti, korupcí, odlivem mozků, nebo rostoucí mírou inflace. A jordánská ekonomika tak roste poměrně pomalu. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 141]

V roce 2008 bylo Jordánsko zasaženo jako ostatní státy finanční krizí. Krize se přelila v podstatě do celého regionu a zejména do zemí Perského zálivu, které jsou významné pro zahraniční obchod Jordánska. Do těchto zemí putuje až 40 % jor- dánského zahraničního obchodu. Problémem pro Jordánsko bylo také zasažení států Jižní Evropy a dalších globálních partnerů. V roce 2010 byl pak rozpočtový

deficit rozpočtu 7,8 % HDP, a to i po přijetí zahraniční pomoci. I přes problémy, které finanční krize Jordánsku přinesla, se jordánská ekonomika v roce 2010 začala pomalu vzpamatovávat a po čase se stala poměrně stabilní. Snížila se nezaměstnanost a došlo ke zvýšení příjmu na osobu. Jordánská ekonomika však byla a pravděpodobně bude závislá na zahraniční pomoci, kvůli nedostatku zdrojů pro ekonomiku a malé velikosti hospodářství. [AL-WAZANI, 2014]

Z tabulky 4. 1 je tedy možné vyčíst, že od roku 2007 se nerovnost ekonomického rozvoje začala snižovat, kdy indikátor FSI v roce 2007 činil 7,7 a v roce 2010 to bylo 7,2. Došlo také ke snížení chudoby a ekonomického poklesu.

Tabulka 4. 1 Ekonomická stabilita Jordánska 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Nerovný ekonomický rozvoj	Chudoba + prudký ekonomický pokles
2006	7,6	6,5
2007	7,7	6,6
2008	7,5	6,6
2009	7,4	6,5
2010	7,2	6,2

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

I když poloha Jordánska může být z mezinárodního hlediska význačná, přináší i řadu bezpečnostních problémů. Díky své poloze se země ocitla v přímé blízkosti téměř všech konfliktů v regionu. Z jedné strany musela čelit palestinsko-izraelskému konfliktu a z druhé problémům ze strany Iráku a států Zálivu. A právě nepřátelské sousedství mělo na ekonomiku a bezpečnost Jordánska vždy velký vliv. Příkladem může být invaze do Iráku v roce 2003, díky které se Jordánsko potýkalo s řadou iráckých uprchlíků. V roce 2007 jich v Jordánsku bylo až 750 tisíc. [TERRILL, 2008, s 30–34]

Tabulka 4. 2 tedy ukazuje, jak poměrně velký počet uprchlíků z Iráku a Palestiny zvýšil hodnotu indexu demografických tlaků od roku 2006 (6,0) do 2010 (6,8), indikátor křivd mezi skupinami také vzrostl od 2006 (6,0) do 2010 (6,9). Indikátor odlivu mozků byl naopak docela stabilní a v roce 2010 dokonce klesl.

Tabulka 4. 2 Společenská stabilita Jordánska 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Křivdy mezi skupinami	Odliv mozků
2006	6,0	6,8	6,0	5,0
2007	6,2	6,8	6,5	5,0
2008	6,7	7,8	6,5	4,7
2009	6,7	7,9	6,8	5,0
2010	6,8	7,9	6,9	4,8

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

I když Jordánsko patří mezi nejvíce bezpečné země na Blízkém východě, tak vzhledem k jeho poloze se musí potýkat s přílivem terorismu z okolních zemí nebo s činností teroristických skupin. Kvůli své zahraniční politice a dobrým vztahům s USA byla země historicky cílem teroristické skupiny Al-Kajda. Mezi nejvýznamnější akce této skupiny patří například útoky na tři luxusní hotely v hlavním městě Ammánu⁹, při kterých v roce 2005 zemřelo 57 lidí. Tato událost vedla k posílení bezpečnostního aparátu v zemi a četnost teroristických útoků se značně snížila. Přijat byl také protiteroristický zákon. [SCHENKER, 2016]

V roce 2008 čelilo Jordánsko další výzvě. Od prosince 2008 do ledna 2009 probíhala válka v Gaze mezi Izraelem a palestinskou islamistickou politickou skupinou Hamás, známá také jako Operace lité olovo. Jordánsko se ostře postavilo proti Izraeli a volalo po ukončení teroru. V Jordánsku žije početná menšina Palestinců mnohdy stále ve špatných podmínkách v uprchlických táborech, a proto se Jordánsko obávalo možnosti destabilizace. I přes řadu demonstrací se však nakonec jordánské vládě podařilo zabránit prolomení násilí. V tomto období se také Jordánsko pokusilo o navázání kontaktu s Hamásem, a to hlavně kvůli nestabilitě v palestinských oblastech. Palestinci v Jordánsku si velice zakládají na vlastní identitě a často se vymezují proti králi a angažují v izraelsko-palestinském konfliktu. Na území tedy docházelo k řadě demonstrací a nelegálním aktivitám, jako je například pašování zbraní. Mnoho Palestinců se také vyjadřuje pro vytvoření samostatného

⁹ Jednalo se o hotely Radisson SAS, Grand Hyatt a Days Inn, které jsou od sebe vzdáleny asi 100 metrů. Většina obětí byla jordánského původu. Šlo o jeden z nejvýznamnějších teroristických útoků, který se na území Jordánska stal. [CNN, 2009]

státu na území Jordánska. Pokus o navázání vztahu s Hamásem skončil však neúspěšně. [SHARP, 2014 s 15–16].

Podle řady analytiků je to právě velká populace palestinského obyvatelstva a oblasti jimi obydlené, které tvoří největší hrozbu nestability pro místní režim. Nyní je víc než polovina Jordánců palestinského původu a jak bylo zmíněno výše, řada z nich nežije v příliš dobrých podmínkách, což bylo také důvod řady nepokojů. Také obyvatelé Východního břehu¹⁰, jejichž ekonomika byla zasažena nedávnou privatizací, jsou si vědomi velkých ekonomických rozdílů mezi Ammánem a venkovem východního Jordánska a jejich oddanost k režimu se značně oslabuje. Problémem je také již zmíněná velká korupce. Tato situace může vyústit až v plný nesouhlas Východního břehu s režimem a následné masové demonstrace, které by se rychle rozšířily. [SATLOFF, SCHENKER, 2013] Protože je Jordánsko také uměle vytvořeným státem, který není obdařen přírodním bohatstvím, které by režimu dovoľovalo koupit si loajalitu obyvatel jak je tomu například ve státech Perského zálivu, musí vládnoucí Hášimovci hledat cestu k posílení legitimacy vládnutí skrze pochopení a citlivé reagování na požadavky dvou hlavní skupin – Palestinců a Transjordánců. To však vede k prohlubování klientských vztahů a přehlížení strukturálních problémů. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 144–145]

Tabulka 4. 3 nám ukazuje, že od roku 2006–2010 měl Global Terrorism Index převážně klesající tendenci. Důvodem může být posílení bezpečnosti po teroristických útocích v roce 2005 nebo také přijatý protiteroristický zákon.

Tabulka 4. 3 Global Terrorism Index Jordánska 2005–2010

Rok	2006	2007	2008	2009	2010
Indikátor	3,94	3,25	2,59	1,93	1,20

Zdroj: [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

V roce 2010 došlo také k nečekanému rozpuštění parlamentu králem Abdulláhem II. s prohlášením, že nové volby se budou konat co nejdříve. Rozpuštění parlamentu přišlo v době, kdy jeho popularita klesla na nejnižší úroveň. Podle výsledků průzkumů až 51 % Jordánců bylo nespokojeno s výkonem parlamentu a 42 % řeklo, že nemá pocit, že by Jordánce vhodně reprezentoval. Důvodem byly

¹⁰ Jedná se převážně o Jordánce a zastánce režimu. [SATLOFF, SCHENKER, 2013]

převážně nesrovnalosti, které doprovázely volby v roce 2007, o kterých se řada Jordánců domnívala, že byly zmanipulované. [THE INTERNATIONAL REPUBLICAN INSTITUTE, 2010]

Dle tabulky 4. 4 zmanipulované volby v roce 2010 neměly příliš vliv na legitimitu vlády, kdy hodnota indikátoru od roku 2007 byla poměrně stabilní. Nesmíme zapomínat, že v Jordánsku se jedná o autoritářský režim a tomu také hodnota indikátorů odpovídá. Indikátor, který však významně vzrostl, je lidská práva a vláda práva, který v roce 2006 dosahoval 6,1 a v roce 2010 dosahoval 7,0. Schopnost poskytovat veřejné statky se do roku 2010 v Jordánsku zlepšovala a okolní konflikty na Jordánsko, dle níže zmíněných indikátorů závažný vliv neměly. Obecně tedy do roku 2010 docházelo ke zlepšování politické stability.

Tabulka 4. 4 Politická stabilita Jordánska 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Legitimita vlády	Stav veřejných služeb	Porušování lidských práv a vláda práva	Bezpečnostní aparát	Fragmentace státních elit	Intervence
2006	6,8	5,8	6,1	6,8	6,6	7,0
2007	6,2	5,6	6,2	6,4	6,5	6,9
2008	6,0	5,6	6,7	6,0	6,5	6,7
2009	6,0	5,4	6,9	6,0	6,5	6,8
2010	5,9	5,2	7,0	5,9	6,5	6,7

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

4.2 Dopady syrského konfliktu na Jordánsko

4.2.1 Ekonomická stabilita 2011-2015

Jordánska ekonomika čelila v historii několika problémům spojených převážně s neúspěšným bojem s korupcí, nedostatkem surovinových a přírodních zdrojů, a to hlavně pitné a užitkové vody. Co se ropy a zemního plynu týče, Jordánsko je zcela závislé na exportu od zahraničních partnerů, což v nedávných letech zemi způsobilo řadu ekonomických obtíží.¹¹ [UHLÍŘOVÁ, 2013]

¹¹ Například přerušení dodávek plynu z Egypta v roce 2013 vedlo k růstu cen ropných derivátů, což vedlo k řadě protestů a demonstrací. [UHLÍŘOVÁ, 2013]

V roce 2011 zasáhlo Jordánsko, stejně jako další státy na Blízkém východě, vlna revolučních nálad. Demonstrující však na rozdíl od těch v okolních státech nevolali přímo pro odvolání či svržení režimu, ale soustředili se spíše na ekonomickou sféru vlády, která se velice špatně zotavovala po nedávné recesi. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 136–137]

Velký počet uprchlíků z Iráku a Sýrie tvoří až 1/10 jordánského obyvatelstva, a proto od roku 2010 Jordánsko čelí velkým tlakům na rozpočet na veřejnou infrastrukturu, trh práce, bezpečnost, zdravotní péči a bydlení, tedy uložení velkého množství uprchlíků. V Jordánsku je již nyní poměrně vysoká nezaměstnanost kvůli rychle rostoucí populaci, a proto rozhodnutí vlády, zda vpustí syrské uprchlíky na oficiální trh práce, je velice zásadní. Došlo také k sazení cestovního ruchu a mezinárodního obchodu, z důvodu narušení obchodních cest a poklesu reliability Jordánska u zahraničních investorů. Země tedy trpí nedostatkem investic a velkými strukturálními nedostatky. Konflikt v sousední Sýrii a také Iráku a velký počet uprchlíků mířících do země měl za následek zpomalení jordánské ekonomiky a růst inflace. V roce 2014 také pouze 6000 syrských uprchlíků pracovalo v Jordánsku legálně. Důvodem zhoršující se ekonomické situace je také snížení bezpečnosti, která ekonomiku země velice ovlivňuje. [ROTHER, PIERRE, LOMBARDO, 2016] Problémem je rostoucí množství pašovaných zbraní, vojenského materiálu, nelegální transfer osob přes jordánsko-syrské hranice, nebo růst násilí páchaného na ženách. Jordánsko také slouží jako tranzitní země pro radikální extrémisty z celého regionu, kteří se chtějí připojit k bojům v Sýrii. Panuje tu tak obava z přelití konfliktu přes jordánské hranice. Jordánská vláda je tak nucena zvyšovat své výdaje na bezpečnost a upozadovat tak jiné ekonomické či sociální problémy. [UHLÍŘOVÁ, 2013]

Dle tabulky 4. 5 chudoba i přes strukturální reformy krále Abdulláha II.¹² neklesla. Naopak indikátor FSI chudoby a prudkého ekonomického poklesu mezi lety

¹² V roce 2011 Král Abdulláh II. realizoval významné ekonomické reformy, jako například privatizace státních podniků nebo rozšíření mezinárodního obchodu, které měly za úkol přilákat zahraniční investory. [CIA, 2016a]

2011–2015 vzrostl. V roce 2011 dosahoval hodnoty 5,8 a v roce 2015 to bylo 6,3 a v roce 2014 dosahoval dokonce hodnoty 6,6. Ekonomika Jordánska také příliš neprospívá a spíše se zpomaluje, i když nerovný ekonomický rozvoj ve zmiňovaných letech poklesl.

Mezi lety 2010–2014 došlo ke zpomalení ekonomického růstu, který dosahoval jen 2,8 % a v roce 2013 došlo k poklesu až o jeden procentní bod. Zvýšila se také inflace, která v roce 2013 dosahovala 3,1 % a 4,6 % v roce 2014. V roce 2014 byla ekonomika zasažena zastavením dodávek plynu z Egypta a Jordánsko muselo spoléhat na drahé dovozy ze Saudské Arábie. Dochází také ke zvyšování nezaměstnanosti, která v roce 2015 dosahovala 13,1 % a oproti předchozímu roku vzrostla o 1,2 %. Země se potýká s vysokým veřejným dluhem, který se sice zavázala snížit, avšak vzhledem k syrské krizi se děje spíše opak. V roce 2015 dosahoval veřejný dluh 85,5 % HDP, od minulého roku došlo ke zvýšení o 4,7 %. Jordánsko trápí také vysoké ceny, již zmíněná korupce a ne příliš vhodné hospodářské podmínky nebo nevhodné vládní politiky. Na řadu těchto problémů má přímý nebo nepřímý vliv také uprchlická krize a již zmíněná klesající bezpečnost. [CIA, 2016a]

Tabulka 4. 5 Ekonomická stabilita Jordánska 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Nerovný ekonomický rozvoj	Chudoba + prudký ekonomický pokles
2011	6,9	5,8
2012	6,8	6,4
2013	6,5	6,5
2014	6,2	6,6
2015	5,9	6,3

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

Pomalý růst ekonomiky poškodilo hlavně odvětví exportu, stavebnictví a cestovního ruchu. Příčinou pomalého ekonomického růstu je poměrně vysoká míra chudoby, která je spojená s vysokou mírou nezaměstnanosti. V roce 2002 žilo 14,2 % jordánského obyvatelstva pod hranicí chudoby. [CIA, 2016a]

Tabulka 4. 6 ukazuje, že Jordánsko terorismem ovlivněno příliš nebylo, avšak bezpečnostní situace se v době syrského konfliktu zhoršila. V roce 2011 bylo Jordánsko v rámci žebříčku Global Terrorism Index na 86. místě, v roce 2015 se země

dostala už na 58. místo. Země ale stále patří do skupiny států, které jsou terorem ovlivněny v menší míře. [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

Tabulka 4. 6 Global Terrorism Index Jordánska 2011–2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Indikátor	0,555	1,939	1,387	1,495	2,858

Zdroj: [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

4.2.2 Společensko-politická stability 2010–2015

Jak bylo zmíněno výše, Jordánsko se stejně jako ostatní státy v regionu nevyhnulo protestům spojených s Arabským jarem. V rámci společensko-politické roviny se demonstrující dožadovali, mimo jiné, také politických reforem, které by jim zajistily větší míru participace na politických rozhodováních nebo snížení korupce a cen. Král Abdulláh II. na tyto požadavky reagoval rozpuštěním vlády a dosazením nové. V červnu roku 2011 prohlásil, že se vzdá práva na jmenování vládního kabinetu ve prospěch většiny v dolní komoře parlamentu, přislíbil také demokratické reformy, modernizaci země, nebo boj s extrémistickými skupinami. [WORLD POLITICS REVIEW, 2013 s. 39–40]

Většina syrských uprchlíků žije v těžkých podmínkách a nemá dostatečný přístup ke službám a vzdělání. Podle statistik UNHCR v roce 2015 60 % syrských uprchlíků nad 15 let nedokončilo základní vzdělání a pouze 15 % dokončilo střední školu. Z toho více než polovina dětí syrských uprchlíků si nemůže dovolit do školy vůbec chodit, i když mají přístup k bezplatnému vzdělání. A i když Jordánsko téměř vždy prakticovalo politiku otevřených dveří a syrští uprchlíci na začátku konfliktu byli jordánským obyvatelstvem přijímáni poměrně vřele, muselo dojít k určité modifikaci politik vzhledem k zátěžím, které přílišný počet uprchlíků přinesl. Nyní je masivní příliv uprchlíků spíše hrozbou jak ekonomickou a politickou, tak společenskou. Dochází k demografickým tlakům a rivalitám mezi jednotlivými skupinami obyvatel. To může být také důvod, proč již v roce 2014 bylo 80 % Jordánců proti přijímání uprchlíků. [ROTHER, PIERRE, LOMBARDO, 2016]

Tabulka 4. 7 ukazuje na značné demografické tlaky, (2011 – 6,4, 2015 – 7,0) způsobené převážně velkým množstvím uprchlíků. Problémem jsou křivdy mezi

skupinami, jejichž indikátor také rapidně vzrostl z 6,7 (2011) na 7,7 (2015). Situace může vést k určité nestabilitě a může se tak stát ještě větší bezpečnostní hrozbou, než je možnost teroristických útoků. Jediný indikátor FSI, který poklesl, je odliv mozků.

Tabulka 4. 7 Společenská stabilita Jordánska 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Křivdy mezi skupinami	Odliv mozků
2011	6,4	7,6	6,7	4,7
2012	6,5	7,3	7,0	4,4
2013	6,7	7,8	7,1	4,2
2014	6,7	8,3	7,4	3,9
2015	7,0	8,8	7,7	3,6

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

I přes řadu provedených reforem klesla také důvěra ve vládu, a to hlavně v oblastech, kde žije velký počet uprchlíků a je vysoká nezaměstnanost. [ROTHER, PIERRE, LOMBARDO, 2016]

Nestabilita v sousedních zemích odrazuje Jordánce od toho, aby se otevřeně postavili režimu, a to zejména proto, že se obávají toho, že oslabení krále by vedlo k etnickým střetům mezi obyvatelstvem, podobně jako tomu bylo Sýrii. Protože Palestinci tvoří více než polovinu jordánské populace, panuje tu obava, že právě oslabení krále by mohlo vést k tomu, že by se z Jordánska v budoucnosti mohl stát Palestinský stát. [KALHOUSOVÁ, 2012] Stále také stoupá množství Jordánců, kteří překračují hranice do Sýrie a přidávají se k islamistickým radikálním skupinám. Jak bylo zmíněno výše, významnou roli v syrském konfliktu hraje Muslimské bratrstvo, o kterém se odborníci shodují, že by mohlo v budoucnosti stát v čele Sýrie, nebo se minimálně podílet na jejím politickém uspořádání. Muslimské bratrstvo má také zastoupení v Jordánsku, kde působí jako Fronta islámské akce a v současnosti představuje hlavní opoziční skupinu v zemi. Z toho důvodu je Jordánsko v rámci syrského konfliktu opatrné, protože pokud by došlo ke svržení režimu v Sýrii a k moci se dostalo již zmíněné Muslimské bratrstvo, mělo by to zákonitě negativní vliv na vnitropolitickou stabilitu Jordánské království. Jordánská vláda se snažila islamistické skupiny tohoto typu, které měly zájem na změně re-

žimu a deklarovaly jeho nelegitimitu, vždy držet v pozadí politických událostí. Nyní se však islamistické skupiny stávají více aktivní a představují tak určitou nebezpečnost pro jordánský režim. [UHLÍŘOVÁ, 2013]

Dle tabulky 4. 8 lidé jordánské vládě příliš nedůvěřují, důvodem může být nedůvěra v politický systém, nedostatečné politické reformy, či minulé zkorumpované volby a vládní elity. Možná právě z tohoto důvodu index fragmentace elit v tabulce 4.8 vzrostl z 6,3 na 6,9. [SATLOFF, SCHENKER, 2013] Problém tvoří i veřejné statky a služby, které nejsou obyvatelům dostatečně poskytovány (i když mezi lety 2014 a 2015 došlo ke zlepšení), nebo stále větší vláda práva a porušování lidských práv (index FSI vzrostl ze 4,9 na 7,6). Posílen byl bezpečnostní aparát, jehož index poklesl z 6,0 na 5,5 a index intervencí ukazuje v roce 2011 a 2015 stejnou hodnotu 6,8.

Tabulka 4. 8 Politická stabilita Jordánska 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Legitimita vlády	Stav veřejných služeb	Porušování lidských práv a vláda práva	Bezpečnostní aparát	Fragmentace státních elit	Intervence
2011	5,7	4,9	4,9	6,0	6,3	6,8
2012	6,3	4,6	7,1	5,7	6,3	6,5
2013	6,5	4,3	7,4	5,8	6,8	6,2
2014	6,4	5,0	7,3	5,5	6,9	6,5
2015	6,1	4,7	7,6	5,5	6,9	6,8

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

5 Libanon

5.1 Historický vývoj v Libanonu

Po skončení první světové války a rozpadu Osmanské říše se Libanon stal francouzským mandátním územím. Pod kontrolou francouzské vlády byl až do roku 1941 – v tomto roce Francie uznala libanonskou nezávislost, avšak formálně se na vládě podílela až do roku 1946, kdy ze země odešly francouzské okupační jednotky. Po odchodu Francie se Libanon potýkal s řadou vnitropolitických problémů, spojených hlavně s nerovnoměrným rozdělením moci, kdy křesťanští maronité měli dominantní postavení v rámci politického systému. Politický systém se totiž zakládal na sčítání lidu z roku 1932, který měl nastavit politický systém tak, aby reflektoval stávající náboženskou diverzitu v zemi. Na základě nepsané, ale závazné dohody, tzv. Národního paktu, byly pozice ve vládě rozděleny takto: prezidentem je křesťanský maronita, premiérem sunnita a předsedou parlamentu šíita. Byly nastaveny rovněž kvóty do parlamentu – křesťané vůči muslimům v poměru 6 ku 5. A přestože počet šíitů v následujících letech značně vzrostl, na politickém uspořádání se to neodrazilo. Jelikož i když rozložení parlamentu bylo upraveno v polovině 70. let na 1 ku 1 ve prospěch muslimů, hlavní politické funkce zůstaly nezměněny. [NAJEM, 2012 s. 7–8, 12–15]

Libanon se tak vyrovnával s problémem náboženské diverzity, nerovnoměrným rozdělením bohatství a politické moci. Napětí také zhoršovala migrace do hlavního města Bejrútu, kde se projevovaly rozdíly mezi bohatými křesťany a chudšími muslimy. Docházelo tak k radikalizaci bejrútských muslimů, nebo k nárůstu křesťanských milicí. Velký problém také představovali uprchlíci z Palestiny, kteří do země přišli na začátku 70. let z Jordánska. [RABINOVICH, 1985 s 36–39] Výše zmíněné problémy nakonec vedly k občanské válce, která Libanem zmítala mezi lety 1975–1990. Ta byla ukončena tzv. Táíífskou dohodou (1989), která se stala základem pro národní usmíření politických stran a náboženských komunit. [FISHER, STEWART, 2014]

Občanská válka však měla velký vliv na ekonomiku, kterou válka zdevastovala. I po válce zůstávala v zemi jak izraelská (jižní Libanon), tak syrská (východní Libanon) armáda. Když v roce 2000 izraelští vojáci opustili zemi, vytvořilo to také tlak na Sýrii, aby stáhla své vojáky a přestala se vměšovat do vnitřních záležitostí Libanonu. Po atentátu, který se odehrál v roce 2005, na bývalého libanonského premiéra Rafíka Harírího, došlo k několika demonstracím tzv. Cedrové revoluci, za odsun syrské armády, která zemi opustila nakonec v roce 2005. Od té doby si země prošla několika bezpečnostními nebo vnitropolitickými krizemi, kdy docházelo k boji mezi jednotlivými frakcemi. Země je členem několika mezinárodních či regionálních uskupení, aktivně se třeba zapojuje v Lize arabských států. Partnery Libanonu jsou převážně islámské arabské země, ale rozvíjí vztahy také s USA nebo Evropskou unií. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 93, 96]

5.1.1 Libanon 2006–2010

Libanonská ekonomika patří mezi ty liberálnější a nejvíce otevřené investorům v regionu. Nejvýznamnější část ekonomiky představuje bankovníctví a ekonomika se orientuje na sektor služeb, kde další hlavní odvětví tvoří obchod nebo cestovní ruch. Soukromý sektor je dobře rozvinut. Libanon těží z dobré geografické pozice, vhodných klimatických a přírodních podmínek a kvalifikované pracovní síly. [THE EMBASSY OF LEBANON, WASHINGTON DC., 2016] Pro Libanon je důležité zajistit stabilní politické prostředí a tak přilákat více zahraničních investic, které nejsou státem nijak omezovány, avšak četné konflikty přispěly k jejich značnému odlivu. Zemi trápí vysoké daně a tarify, korupce a zastaralá legislativa. Ekonomika, která v minulosti ukázala, že má poměrně vysoký potenciál, tedy nyní trpí mezikonfesionálními spory. Občanská válka ekonomiku velice poškodila, zničila ekonomickou a průmyslovou strukturu země a nepomohla jí ani rozsáhlá zahraniční pomoc. Došlo k ještě většímu zadlužení státu u místních bank a Libanon se dostal na pokraj bankrotu. Dluh Libanonu je třetí největší na světě. V roce 2004 žilo 28,6 % obyvatel pod hranicí chudoby, jedná se hlavně o venkovské obyvatelstvo pracující v zemědělství. [CIA, 2016b]

Mezi lety 2007–2010 Libanon zaznamenal v rámci regionu poměrně významný růst. Růst HDP dosahoval průměrně 8 %. Země také prokázala určitou odolnost vůči krizi v roce 2008. Mezi lety 2009 a 2010 klesla také nezaměstnanost, která v roce 2010 dosahovala 6 %. [EUROPEAN COMMISSION, 2014]

Indikátor FSI nerovného ekonomického rozvoje i chudoby a prudkého ekonomického poklesu ve sledovaném období vzrostl. Následky jsou hlavně v náročné poválečné rekonstrukci země. V roce 2010 však došlo oproti roku 2009 ke snížení obou dvou indikátorů.

Tabulka 5. 1 Ekonomická stabilita Libanonu 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Nerovný ekonomický rozvoj	Chudoba + prudký ekonomický pokles
2006	6,8	5,3
2007	7,1	6,3
2008	7,4	6,3
2009	7,4	6,3
2010	7,2	6,1

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

Libanon v minulosti i v současnosti slouží jako jeden z cílů palestinských uprchlíků, kteří do země začali přicházet po vzniku Izraele. Během následujících let se pak palestinská populace stále více rozrůstala a nyní žije v Libanonu asi 450 tisíc uprchlíků ve 12 uprchlických táborech a tvoří 10 % celkové populace. [CIA, 2016b, UNWRA, 2014]

Život v Libanonu není pro Palestince jednoduchý, jelikož jsou jim odepřena některá základní práva. Čelí například restrikcím ve vykonávání určitých profesních pozic, vzdělání, stavění domů, nebo koupi majetku. Většina Palestinců tak žije v Libanonu pod hranicí chudoby a více než 50 % z nich žije v jednom z uprchlických táborů. Mnohým z nich chybí také doklady. [FREEDOM HOUSE, 2010a]

Libanonská vláda se s tímhle problémem rozhodla pracovat a v roce 2008 začala vydávat palestinskému obyvatelstvu identifikační karty, avšak proces byl značně zpomalen administrativní náročností. Výrazná snaha zlepšení situace nastala až v roce 2005, kdy byl započat Výbor pro libanonsko-palestinský dialog, kte-

rý měl za cíl zlepšit ekonomické, sociální a bezpečnostní podmínky palestinského obyvatelstva. V roce 2009 byla pak poprvé zvolena vláda, která obsahovala ministra pro záležitosti palestinských uprchlíků. [FREEDOM HOUSE, 2010a, UNWRA, 2014]

Na obyvatelstvo mají silný vliv neustálé konflikty, díky kterým jsou místní lidé často v pohybu. Například konflikt v roce 2006 měl za následek přesídlení až čtvrtiny libanonské populace a 230 tisíc Libanonců uteklo ze země hledat útočiště v sousedních zemích. Tisíce z nich se vrátily zpět po skončení konfliktu. [IDMC, 2010]. Tabulka 5.2 ukazuje, že v důsledku konfliktu indikátor FSI uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby značně vzrostl a jeho hodnoty jsou alarmující, stejně jako indikátor křivd mezi skupinami. Indikátory demografických tlaků a odlivu mozků však zůstaly stejné, nebo poklesly.

Tabulka 5. 2 Společenská stabilita Libanonu 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Křivdy mezi skupinami	Odliv mozků
2006	6,8	4,3	7,8	7,0
2007	6,9	8,6	9,0	7,0
2008	7,2	9,0	9,4	7,1
2009	7,0	9,0	9,2	7,2
2010	6,8	8,9	9,0	7,0

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

Hospodářský vývoj země je ovlivňován četnými konflikty a vnitropolitickou nestabilitou. V roce 2006 šíitské libanonské milice Hizballáh zaútočily na izraelské město Šlomi a jeho přilehlou vojenskou základnu a tím vyjádřily podporu Palestinským rebelům. Tento akt vyvolal 6týdenní válku, při které zemřelo 1500 lidí, převážně civilistů. V roce 2007 armáda zahájila operaci proti islamistické skupině sídlící v palestinském uprchlickém táboře v Nahr al-Bared v severní části Libanonu. Při bojích zemřelo více než 400 osob a více než 30 tisíc bylo vysídleno, jelikož kemp byl zcela zničen. [FREEDOM HOUSE, 2010a]

Další konflikt pak nastal hned v roce 2008, kdy vláda označila Hizballáh jako hrozbu a zastavila provoz jeho sdělovacích sítí. Hizballáh na to reagoval obsazením západního Bejrútu a blokadou letiště. Rozpoutaly se boje mezi vládou a opozicí,

při které zemřelo 100 lidí. Hizballáh neváhal použít ani ozbrojenou sílu proti demonstřujícím v ulicích, kteří přišli podpořit vládu. Krize byla vyřešena až dohodou z Dauhá, kde bylo rozhodnuto, že se Hizballáh bude více podílet na vládnutí země. Došlo tedy k rozdělení moci, kdy Hizballáh získal 11 ministerských postů. [FREEDOM HOUSE, 2010a]

Bezpečnostní stabilita Libanonu se během let spíše zhoršovala. V roce 2006 byl Libanon v rámci žebříčku na 34. místě, v roce 2010 patřil už mezi 23 nejvíce nebezpečných zemí. Nárůst terorismu v zemi byl tedy poměrně značný, i když ve srovnání s lety 2007–2009 došlo ke značnému zlepšení. V tomto období Libanon čelil také sérii vražd a bombových útoků, jako například bombový útok na autobus v Tripoli, kde v roce 2008 zahynulo 16 lidí. [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

Tabulka 5. 3 Global Terrorism Index Libanonu 2005–2010

Rok	2006	2007	2008	2009	2010
Indikátor	3,81	4,77	5,71	5,24	4,63

Zdroj: [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

Hlavní politické strany v Libanonu jsou součástí dvou koalic, tedy koalice 14. března, která je prozápadní a protisyrská a koalice 8. března, která je prosyrsky orientovaná, kde mezi vůdčí skupiny můžeme zařadit například právě Hizballáh. Prozápadní koalice vyhrála volby v roce 2005 a 2009. Významným faktorem v politickém systému je již více než sto let přetrvávající klientismus, jehož základem je loajalita určité rodiny vůči konkrétnímu politickému vůdci, který nabízí určité služby, pokud jej rodina ve volbách podpoří. Pro Libanonce je v rámci jejich identity důležité jejich náboženské vyznání, rodinná nebo kmenová příslušnost, národnost a etnicita a až v poslední řadě jsou pak politické preference. Proto tedy různé konfese mají svou politickou agendu a své vůdce a stranu. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 99–100]

Jak bylo zmíněno výše, rok 2005 byl ve znamení antisyrských protestů, kvůli atentátu na premiéra Harírího, s nímž zahynulo dalších 22 lidí. Z atentátu byla obviněna právě Sýrie. Od roku 2008 se pak na vládě Libanonu značně podílí Hizballáh. V Libanonu je také rozšířená politická byrokracie a korupce, v roce 2009

země patřila mezi 50 nejvíce zkorumpovaných zemí světa. Dá se říci, že svoboda tisku pak v Libanonu docela funguje, avšak většina médií má úzké vazby na určité politické strany nebo skupiny. Garantovaná je také svoboda vyznání, i když to v praxi příliš nefunguje. V roce 2009 však bylo Libanoncům poprvé dovoleno neuvádět své náboženské vyznání na svých dokladech, což bylo bráno jako velký pokrok. Soudnictví je však v Libanonu nezávislé jen zdánlivě, jelikož v praxi se potýká se silným politickým vlivem. [FREEDOM HOUSE, 2010a]

Vzhledem k výše popsané situaci můžeme říci, že vláda Libanonu není příliš stabilní a její důvěryhodnost je narušena vysokou zkorumpovaností a také nepokojí mezi jednotlivými náboženskými frakcemi, které podporují jinou politickou skupinu a jiné vůdce. Náboženské skupiny spolu tedy soupeří o moc. Podle indikátoru FSI došlo v této v oblasti ve sledovaném období ke zhoršení. Indikátory Legitimita vlády a Fragmentace elit značně vzrostly a jejich hodnoty jsou alarmující. Indikátor Veřejných statků také značně vzrostl z 5,0 na 6,0, což značí, že vláda nezvládá příliš uspokojovat základní potřeby svých občanů. Značně vzrostl také indikátor Bezpečnostního aparátu (2006 – 7,5, 2010 – 8,9), což mají za následek vnitropolitické boje a nepokoje především mezi lety 2007–2008. Od roku 2009 byl Libanon více méně osvobozen od politických bojů a nepokojů, i když byla řada lidí obviněna ze špiónáže pro Izrael a byla donucena uprchnout ze země. V minulosti také Libanon přijímal rozsáhlou zahraniční pomoc pro postkonfliktní obnovení země a fungování uprchlických táborů. Náboženské spory a války jsou také následkem intervencí ze sousedních zemí nebo jiných velmocí (Sýrie, Izrael, OSN). V roce 2007 například přijal Libanon hospodářskou pomoc od USA a OSN pro obnovu země. Od roku 2006 indikátor intervencí značně poklesl z hodnoty 8,5 na 8,1 [FREEDOM HOUSE, 2010a]

Tabulka 5. 4 Politická stabilita Libanonu 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Legitimita vlády	Stav veřejných služeb	Porušování lidských práv a vláda práva	Bezpečnostní aparát	Fragmentace státních elit	Intervence
2006	6,4	5,0	6,8	7,5	8,3	8,5
2007	7,3	6,4	7,0	9,0	8,8	9,0
2008	8,0	6,7	7,0	9,3	9,4	8,9
2009	7,8	6,2	6,9	9,1	9,1	8,3
2010	7,3	6,0	6,8	8,9	8,8	8,1

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

5.2 Dopady syrského konfliktu na Libanon

5.2.1 Ekonomická stabilita 2011–2015

Arabské jaro se do Libanonu dostalo v únoru v roce 2011, kdy začaly první demonstrace. Demonstrace byly zaměřeny převážně proti tradiční sektářské politice, která je chápána jako hlavní slabost centrální vlády. Spory mezi jednotlivými náboženskými skupinami trpí také ekonomika, která má velký potenciál, avšak v minulosti byla několikrát zasažena libanonskými vnitropolitickými boji. Významný vliv na stabilitu země má také hnutí Hizballáh, které má velký vliv na politický život a fungování vlády a stojí za několika vnitropolitickými, bezpečnostními krizemi země. [BURGROVÁ, JEŽOVÁ, 2011 s. 102–103]

Libanon, stejně jako Jordánsko, přijal velké množství uprchlíků. Kromě 1,5 milionu uprchlíků ze Sýrie se tu nachází také 6 tisíc uprchlíků z Iráku a 450 tisíc palestinských uprchlíků. Vzhledem k tomu, že v zemi žijí jen 4,4 miliony lidí, dělá tato situace z Libanonu zemi, kde žije největší koncentrace uprchlíků na světě. Tento stav negativně ovlivňuje, již kvůli vnitropolitickým bojům, křehkou ekonomiku země. V důsledku syrské krize více než 200 tisíc Libanonců upadlo do spárů chudoby a 300 tisíc Libanonců přišlo o práci. Jedná se většinou o nekvalifikované mladé lidi. V současné době je také téměř nemožné dostat se do Libanonu po zemi, což je jeden z důvodů rozsáhlého narušení obchodních koridorů. Pozemní doprava v zemi poklesla až o 60 %, což vedlo ke značnému zvýšení nákladů na dopravu. Hlavní příčinou je poloha Libanonu, který sousedí jen se Sýrií, přes kterou je do-

prava zboží a služeb téměř nemožná a s Izraelem, se kterým má spíše napjaté vztahy. Z důvodu narušení obchodních vazeb se zeměmi Perského zálivu export Libanonu značně poklesl. Mezi lety 2014–2015 byly ztráty na exportu 1,2 miliard. [CIA, 2016b, AL-ARAJ, 2016]

Značně se také snížil cestovní ruch, a to hlavně ze států Zálivu, kde místní vlády varují své občany před cestováním do Libanonu. V roce 2011 se turismus propadl o 24 %, což mělo na ekonomiku značný vliv, protože právě cestovní ruch se na HDP země poměrně značně podílel. Došlo také ke značnému zpomalení ekonomiky. Po 4 letech, kdy růst dosahoval 8 %, se zpomalil na 1–2 %, došlo také k nárůstu dluhu, jelikož má Libanon stále větší výdaje související s velkým počtem uprchlíků. Veřejný dluh v roce 2015 dosahoval 148 % HDP.[CIA, 2016b, AL-ARAJ, 2016]

Dle tabulky 5.5 můžeme vidět, že indikátor chudoby a prudkého ekonomického poklesu vzrostl z 5,7 v roce 2011 na 5,9 v roce 2015. Důvody jsou například rostoucí nezaměstnanost, státní dluh, lidé žijící v chudobě, nebo pomalý růst HDP. Indikátor nerovného ekonomického rozvoje naopak poklesl z 6,8 (2011) na 5,7 (2015).

Tabulka 5. 5 Ekonomická stabilita Libanonu 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Nerovný ekonomický rozvoj	Chudoba + prudký ekonomický pokles
2011	6,8	5,7
2012	6,5	5,5
2013	6,2	5,3
2014	6,0	5,6
2015	5,7	5,9

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

Válka v Sýrii ohrožuje Libanon, který je do ní vtahován, jak zvenčí, tak vnitřním politickým a společenským rozkošem. Šíitská milice Hizballáh, která má velký podíl na vládnutí v zemi, totiž do konfliktu přímo zasahuje a bojuje po boku syrského prezidenta al-Asada. Hizballáh a jeho role v Sýrii má značný vliv na vztahy mezi jednotlivými náboženskými frakcemi v zemi. Důvodem jsou rozdílné názory na syrský konflikt, kdy Hizballáh, jak bylo zmíněno výše, podporuje prezidenta a vládu, zatímco libanonští sunnité naopak syrskou opozici. Křesťané jsou v tomto

případě pak spíše nejednotní. Bezpečnostní riziko také představují do země stále proudící neregistrovaní uprchlíci, jelikož radikální sunnitské odnože syrského povstání se netají tím, že chtějí boje přenést na území Libanonu. Na hranicích se Sýrií je situace závažná, dochází zde k častým bojům a výpadům ze strany Islámského státu, nebo fronty al-Nusra, a to hlavně v okolí údolí Bekaa, nebo libanonského města Arsal a přilehlých oblastech, které leží severovýchodně od Bejrútu. [BOHAČEK, 2016, FREEDOM HOUSE, 2015a]

Kromě příhraničních bojů docházelo také k častým odstřelováním z území Sýrie a pravidelným pumovým útokům proti šíitským cílům. V současné době se situaci podařilo poměrně zvládnout, avšak je stále velice nepředvídatelná. Napětí stoupá také na jihovýchodě země, a to mezi Hizballáhem a izraelskými silami na Golanských výšinách. V zemi narůstá kriminalita a možnost vnitropolitické krize a často dochází k demonstracím, lokálním protestům, nebo násilným střetům. Na území Libanonu operuje kromě Hizballáhu řada teroristických skupin, jako například Islámský stát, fronta al-Nusra a jiné radikální sunnitské organizace, nebo palestinská skupina Hamás. Terorismus v Libanonu je tedy poměrně vysoký, v roce 2014 měl Libanon vůbec nejvíce teroristických incidentů v historii země. Nárůst byl značný také v porovnání v rámci jednoho roku. V roce 2013 bylo zaznamenáno 94 teroristických incidentů, zatímco v roce 2014 až 135 incidentů. V roce 2014 pak například sunnitská teroristická organizace přidružená k Al-Kajdě zabila během sebevražedných útoků 13 civilistů v Bejrútu. Libanon je také v rámci žebříčku 6. země s nejvíce zahraničními bojovníky v Sýrii. [BOHAČEK, 2016, INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE, 2015]

Dle tabulky 5.6 je možné vidět, že situace v Libanonu je krizí v sousední Sýrii značně ovlivněna a terorismus v zemi stále roste. Příkladem může být, že v roce 2011 patřilo Libanonu v žebříčku Global Terrorism index 31. místo, naopak v roce 2015 je již na 21. místě a patří mezi země velice rizikové s velkými dopady terorismu na místní život či ekonomiku, jejíž budování je nyní téměř nemožné. [INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE, 2015, 2016, BOHAČEK, 2016]

Tabulka 5. 6 Global Terrorism Index Libanonu 2011–2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Indikátor	4,196	4,201	6,089	6,190	6,38

Zdroj: [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

5.2.2 Společensko-politická stabilita 2010–2015

Velké množství uprchlíků má na Libanon finanční i demografické dopady, jelikož Libanon, stejně jako Jordánsko, nedisponuje rozsáhlými zdroji bohatství. Syrští uprchlíci nyní tvoří asi čtvrtinu libanonské populace, což vedlo k poklesům mezd, daňových příjmů a již zmíněných investic. Více než milion obyvatel také žije s méně než 4 dolary na den. Křehký libanonský sociální systém nyní potřebuje pro svou stabilizaci více než 50 milionů amerických dolarů. Je také nutné, aby došlo ke zlepšení veřejných služeb, které by měl stát poskytovat. Celkově také Libanon vydal na náklady spojené se syrskými uprchlíky více než 2,5 miliardy amerických dolarů. Značně byla zasažena také infrastruktura, jako dodávky vody, elektřiny, likvidace odpadů, nebo vzdělání. Například v roce 2012 bylo zapsáno 40 tisíc syrských studentů na středních školách v Libanonu. [AL-WAZANI, 2014]

Životní podmínky Libanonců se tedy značně zhoršily, stejně jako přístup ke službám, nebo možnost bezpečně se pohybovat po území země. Do některých oblastí, převážně těch příhraničních, je také velice těžké dostat humanitární pomoc, někdy až zcela nemožné. Protože Libanon je země, kde téměř každý čtvrtý je uprchlík, rozhodla se v roce 2013 libanonská vláda snížit celkový počet uprchlíků přicházející do země a tím snížit zátěž na ekonomiku a lid země. Značně se tedy zpřísnily předpisy pro syrské uprchlíky, kteří do země chtějí vstoupit. Většina syrských uprchlíků také žije ve velmi špatných podmínkách a pod hranicí chudoby, jelikož žádný formální kemp pro ně založený neexistuje. Uprchlíci ze Sýrie tak žijí roztrženi po libanonském území v nedokončených domech, sdílených bytech, garážích, nebo stanových osadách. Zdravotní pojištění pro uprchlíky je také ve většině případů velice nákladné. Podle UNHCR také více než polovina syrských dětí nenavštěvuje v Libanonu školu. [EUROPEAN COMMISSION, 2016a]

Podle tabulky 5.7 je zřejmé, že Libanon bojuje s integrováním masivního počtu uprchlíků, na což ukazuje indikátor uprchlíků a vnitřně přesídlených osob, který poměrně značně vzrostl z 8,5 (2011) na 9,1 (2015). Jelikož je v Libanonu rozmanitá náboženská společnost a její uspořádání a vliv na politický život je značně ožehavé, roste také indikátor křivd mezi skupinami, i když ne tedy příliš závratně, avšak jeho hodnoty jsou alarmující. Svůj podíl na tom má také samozřejmě zapojení jednotlivých skupin a jejich názor na syrský konflikt, který značně rozděluje obyvatelstvo. Kupodivu indikátory demografických tlaků a odlivu mozků zůstaly v rámci světového žebříčku spíše umírněnější. Jejich hodnoty dosahovaly klesajících tendencí.

Tabulka 5. 7 Společenská stabilita Libanonu 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Křivdy mezi skupinami	Odliv mozků
2011	6,5	8,5	8,7	6,6
2012	6,2	8,2	8,4	6,3
2013	6,3	8,5	8,5	6,0
2014	6,0	8,6	8,9	5,7
2015	5,7	9,1	8,6	5,4

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

V roce 2011 se země dostala do politické krize. Došlo totiž k pádu prozápadně orientované vlády, kdy opozičních Hizballáh odstoupil kvůli sporu o spolupráci vlády s vyšetřovacím tribunálem OSN, který vyšetřoval vraždu expremiéra Harírího a vydal zatykač na 4 členy Hizballáhu. Z tohoto důvodu Hizballáh tribunál OSN neuznal a obvinil ho z poplatnosti USA a Izraeli. Aktem demise chtěl donutit ostatní členy vlády, aby mezinárodní vyšetřování odmítli. Nové volby se konaly půl roku na to a předsedou vlády se stal Nadžíb Míkátí, který byl spíše prosyrsky orientovaný, a jeho zvolení bylo podpořeno již zmiňovaným Hizballáhem. V roce 2013 však Míkátí odstoupil, údajně kvůli sílícímu tlaku mezi pro a proti al-Asadovskými táboři. [FREEDOM HOUSE, 2015a]

Tentýž rok se stal tedy novým předsedou vlády Tammam Salam a opět došlo k novému sestavení vlády. Téhož roku se stal Tammam Salam také prozatímním prezidentem a byla jmenována také prozatímní vláda. Od té doby se parlamentní

volby stále oddalují s ohlednutím na konflikt v Sýrii. Jedním z kontroverzních kroků bylo, když parlament sám sobě prodloužil mandát až do roku 2017, čímž prohloubil ještě více fungování politických institucí a ústavní krizi. Syrský konflikt brání libanonské vládě pracovat efektivně, jelikož každá strana má jiný názor na řešení situace v Sýrii, kdy velkým problémem je hlavně Hizballáh, který je v konfliktu přímo zapojený. [FREEDOM HOUSE, 2015a, BOHAČEK, 2016]

Obrovské výdaje vlády spojené se syrskou krizí a uprchlíky limituje také její možnost investovat do potřebné infrastruktury, jako je přístup k vodě, elektřině, nebo dopravě. [BOHAČEK, 2016]

Z tabulky 5.7 je možné vyčíst, že indikátory FSI legitimacy vlády a fragmentace elit během sledovaného období vzrostly. Důvody tohoto růstu jsou víceméně popsány výše. Důvěra vlády u libanonského obyvatelstva velice klesla. Důvodem byla mimo jiné korupce, prozatímní vláda, prezident, nebo parlament, který sám sobě prodloužil mandát. V poskytování základních veřejných služeb vláda také není příliš efektivní. I když hodnota indikátoru stavu veřejných služeb je spíše průměrná a v posledním roce došlo k jejímu zlepšení. Indikátor fragmentace elit je dle FSI alarmující. Důvodem je stále zhoršující bezpečnostní situace, bombové útoky a příhraniční boje. S tím je spojený indikátor intervencí, kdy Libanon přijímá například zahraniční pomoc od Evropské unie nebo OSN. [EUROPEAN COMMISSION, 2016a, FREEDOM HOUSE, 2015a] Vzrůstající tendenci měl také indikátor porušování lidských práv a vláda práva.

Tabulka 5. 8 Politická stabilita Libanonu 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Legitimita vlády	Stav veřejných služeb	Porušování lidských práv a vláda práva	Bezpečnostní aparát	Fragmentace státních elit	Intervence
2011	7,0	5,8	6,6	8,7	8,8	8,0
2012	7,5	5,5	6,5	8,4	9,1	7,7
2013	7,2	5,6	6,8	8,5	9,2	8,2
2014	7,3	5,7	6,8	8,6	9,3	8,4
2015	7,8	5,4	7,2	8,8	9,3	9,2

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

6 Turecko

6.1 Historický vývoj Turecka

V roce 1922 došlo k rozpadu Osmanské říše a v roce 1923 vznikla Turecká republika, kde smlouva v Lausanne vymezila turecké hranice. Prvním prezidentem se stal Mustafa Kemal Atatürk, který je považován za zakladatele moderního Turecka. Proces modernizace po roce 1923 probíhal jako určitá adaptace evropských myšlenkových a politických konceptů v podmínkách budování státu a moderního národa. Avšak postosmanská společnost byla oproti té evropské značně zaostalá a islám byl velmi důležitým etnickým a sociálním prvkem velice různorodé společnosti. Náboženství působilo také jako jednotící prvek při vzniku národního státu. Proto mohly být evropské koncepty automaticky přebírány jen stěží a ještě hůře přímo aplikovány. Z toho důvodu musela být sekularizace prosazována autoritativními metodami v rámci politického systému, kde hlavní slovo měl jediný muž a jeho vůle byla nejměrodatnější pro jednání státního aparátu. [SIEGEL, 2010]

Atatürk tedy westernizaci prosazoval hlavně pomocí armády a státního aparátu a modernizaci chápal jako koncept, který má být prosazen navzdory islámské tradici. Islám pak považoval za hlavní důvod turecké zaostalosti a hlavní překážku dosažení svých cílů. Došlo tedy k zrušení práva šaría, místo kterého bylo zavedeno sekulární rodinné a občanské právo, zrušeny byly také veškeré náboženské školy a řády, byla zavedena latinka a ženám bylo uděleno volební právo. Pomocí zákonů byl také upravován vzhled a oblečení Turků. Hlavním ideologickým pilířem nové republiky se stal nacionalismus. Nacionalismus a sekularizmus byly také od roku 1937 zakotveny v turecké ústavě jako neměnné články. Došlo tedy k velké regulaci náboženského života ze společnosti ze strany státu. Stát tak vytlačil islám mimo politickou, právní a veřejnou sféru a zároveň silně zasahoval do náboženského života, který nejen kontroloval, ale také usměrňoval. [SIEGEL, 2010]

Po smrti Atatürka stát, který byl do té doby řízen jednou stranou¹³, začal opět podléhat tradiční muslimské společnosti a postupně tak docházelo k pozvolnému posilování islámu ve společnosti. [SIEGEL, 2010] Důležitost náboženství v turecké společnosti se projevila v roce 1950, kdy se konaly první svobodné volby, ve kterých zvítězila Demokratická strana, která reprezentovala religiózní a agrární část tureckého obyvatelstva. V roce 1952 Turecko přistupuje k NATO a v roce 1957 podává žádost o členství do EHS. [KADLECOVÁ, 2005]

Vzestup politického islámu v Turecku se prolíná s obdobím sílící globalizace druhé poloviny 80. let a začátkem let 90. minulého století. V tomto období docházelo k migraci do měst, zvyšování vzdělanosti a rozvoji masových medií. Tyto nástroje modernizace však nenapomohly sekularizaci, ale islám ve společnosti naopak posílily. Mluvíme zde o tzv. konci sekularizmu v Atatürkově podobě. Toto období je spojeno převážně se jménem premiéra a pozdějšího prezidenta Turguta Özala a vítězstvím Strany prosperity (Refah).[SIEGEL, 2013, s. 44]

V roce 1987 také Turecko podalo oficiální žádost o vstup do Evropské unie, v roce 1996 přistoupilo k celní unii a v roce 1999 stát dostal statut kandidátské země EU. V roce 2001 se Turecko stalo partnerskou zemí Evropské unie a s rokem 2005 byly zahájeny přístupové rozhovory, v rámci kterých bylo otevřeno 35 kapitol, z nichž však 8 zůstává zmrazeno. Uzavřena byla jen jedna kapitola – Věda a výzkum. Turecko totiž stále nemá vyřešený svůj spor s Kyprem, který se táhne již od roku 1974. Turecko Kypr jako zemi neuznává. Problém tvoří i socioekonomická a geografická otázka, porušování lidských práv, nebo islám jako hlavní náboženství a kurdská problematika. Turecko je členem OSN, NATO, Rady Evropy, nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. [EUROPEAN COMMISSION, 2016b, KADLECOVÁ, 2005]

V roce 2002 se k moci dostala politická strana AKP, jejichž vůdcem byl Recep Tayyip Erdoğan¹⁴. Tato strana vznikla z reformistického křídla Refahu a na začátku se zapsala jako ekonomicky úspěšná a proreformní a oslovovala také nereliózní

¹³ Republikánská lidová strana [SIEGEL, 2010]

¹⁴ Premiérem Turecka od roku 2003–2014, prezidentem Turecka od srpna 2014 [CIA,2016c]

voliče. Její politické, ekonomické a sociální reformy vedly k otevření přístupových jednání s EU. Nyní však lze její politiku označit za proces, který vede k islamizaci země, kdy bylo provedeno několik změn ke zdůraznění islámu ve společnosti, jako například zavedení povinné výuky náboženství, zrušení zákazu nošení šátků ve školách, nebo byl zaveden post ministra pro náboženské záležitosti. [SIEGEL, 2010]

6.1.1 Turecko 2006–2010

I když je turecké hospodářství tvořeno převážně průmyslem a službami, zemědělství má v zemi stále silnou tradici a v současné době se podílí 25 % na zaměstnanosti. Mezi významná průmyslová odvětví patří hlavně textilní, automobilový, rychle se rozvíjející petrochemický a elektronický průmysl. [CIA, 2016c]

Turecko bylo v minulosti několikrát výrazně zasaženo finanční krizí, a proto se Ankara v roce 2001 rozhodla zavést řadu ekonomických reforem. Tyto změny později nastartovaly období významného ekonomického růstu, který dosahoval asi 6 % až do roku 2008. V tom samém roce také došlo k opětovanému zpomalení ekonomiky, a to z důvodu finanční krize. Díky přísné fiskální politice a přijetí globálních ekonomických podmínek IMF a dobře regulovaným finančním trhů a bankovníctví, zvládlo Turecko krizi mnohem lépe než ostatní země v regionu a mezi lety 2010–2011 se ekonomický růst vyšplhal až na 9 %, protože došlo k opětovnému obnovení exportu po krizi. I přes silný ekonomický růst Turecko bojuje s chudobou – v roce 2010 žilo 17 % populace pod hranicí chudoby. Významným problémem je také poměrně vysoká inflace. Od zahájení přístupových jednání s Evropskou unií také Turecko zaznamenalo pozitivní zájem investorů, jelikož došlo k harmonizaci mnoha předpisů a zákonů s normami EU. Na tureckou ekonomiku má však negativní vliv její poměrně nehostinné sousedství, které může investory odlákat. [CIA, 2016c]

Turecko, stejně jako jiné rozvíjející se země, v tomto období bojovalo i přes vysoký ekonomický růst s poměrně vysokou nezaměstnaností. V letech 2005–2007 se nezaměstnanost pohybovala vždy okolo 7,3 %, od roku 2008 však došlo

z důvodu krize k významnému růstu a v roce 2009 nezaměstnanost dosahovalo 14 %. V tomtéž roce také došlo k nárůstu počtu obyvatelstva žijících v chudobě. [VAUGHAN-WHITEHEAD, 2011 s. 481–495]

Dle tabulky 6.1 nerovný ekonomický růst ve sledovaném období značně poklesl a to z 8,6 na 7,8, což odpovídá dobře nastartované ekonomice, významnému ekonomickému růstu a také výraznému zlepšení služeb. Indikátor chudoby a prudkého ekonomického poklesu však během sledovaného období vzrostl. Ekonomie zpomalila z důvodu výše zmíněné nezaměstnanosti, chudoby, inflace a vlivu finanční krize.

Tabulka 6. 1 Ekonomická stabilita Turecka 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Nerovný ekonomický rozvoj	Chudoba + prudký ekonomický pokles
2006	8,6	4,1
2007	8,7	4,7
2008	8,2	4,6
2009	8,0	5,3
2010	7,8	5,8

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

V Turecku žije asi 15 milionů Kurdů a tak tvoří asi 20 % celkové populace Turecka. Jsou tak hrozbou pro tureckou vládu, která se obává kurdských separatistických tendencí a touhy po autonomii. Proti vzniku samostatného kurdského státu na území Turecka se ostře stavěl už zakladatel země Mustafa Kemal Atatürk. Kurdský jazyk byl zakázán a došlo k přejmenování všech oficiálních názvů, včetně příjmení, názvů vesnic a měst až po označení samotných Kurdů. Turecko tvrdí, že se všemi jeho občany je zacházeno stejně, avšak jeho neochota uznávat menšiny vede právě k nerovnému zacházení. V úmluvě z Lausanne se Turecko zavázalo k respektování menšin včetně jejich jazyka. Avšak země toto dodržela jen u menšin náboženských. Kurdové pro ně nebyli náboženskou menšinou, jelikož vyznávají stejné náboženství a proto si nemohou žádná práva nárokovat. Kurdové v Turecku čelí diskriminaci jak ze strany jazyka a kultury, tak svobody projevu. Kurdové žijí převážně v jihovýchodním Turecku a od roku 1990 na tomto území probíhá řada povstání proti turecké vládě, násilných akcí, nebo guerillových bojů. Většina pře-

sídlených osob jsou tedy Kurdové, kteří byli kvůli bojům mezi tureckou armádou a PKK vyhnáni ze svých domovů ve východním nebo jihovýchodním Turecku. A i když se postavení kurdského národa značně zlepšuje, přihlásit se k tomu etniku je stále poměrně riskantní. Proto je stále těžké počet Kurdů zcela určit. Kurdština je stále zakázána v úředním styku a médiích. [FREEDOM HOUSE, 2008, BBC, 2016b, CIA,2016c]

Tabulka 6.2 ukazuje, že indikátor demografických tlaků během sledovaného období značně kles a došlo k rapidnímu zlepšení. Stabilně se držel také indikátor uprchlíků a vnitřně přesídlených osob. Avšak indikátor křivd mezi skupinami poměrně vzrostl, což může být spojeno s diskriminací Kurdů a jejich spojování s PKK, kterou turecká vláda považuje za teroristickou organizaci. Indikátor odlivu mozků vykazoval stabilní hodnoty a až v posledním sledovaném roce poklesl.

Tabulka 6. 2 Společenská stabilita Turecka 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Křivdy mezi skupinami	Odliv mozků
2006	7,2	6,1	7,3	5,0
2007	6,9	5,8	7,4	5,0
2008	6,7	6,2	7,6	5,0
2009	6,8	6,6	7,7	5,0
2010	6,3	6,3	8,0	4,8

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

Kurdská strana pracujících PKK vznikla v roce 1970, profiluje se značným marxisticko-leninovským smýšlením a od roku 1978 bojuje za nezávislost a vznik Kurdského samostatného státu. V roce 1984 PKK zahájila svůj první útok jako odpověď turecké vládě, která reagovala zahájením vojenské operace, kdy boje probíhaly především v kurdské jihovýchodní části Turecka. Cílem PKK bylo vytvoření samostatného Kurdistánu na daném území. Boje na tomto území s přestávkami probíhají až dodnes. Turecko reagovalo agresivně s cílem potlačit terorismus v zemi, kdy anti-teroristické operace probíhaly hlavně v kurdských oblastech. Téměř každý zde byl považován za podporovatele PKK a došlo tak ke smrti více než 30 tisíc civilistů. [DALOGLU, 2013] Mezi lety 2004–2007 PKK byla opět více aktivní a počet sabotáží, vražd a bombových útoků v tomto období významně

vzrostl. V roce 2009 vláda představila tzv. demokratický balíček, který je také znám jako tzv. Kurdské otevírání, které měl Kurdům a dalším menšinám zajistit více práv. V tomtéž roce však AKP začala prosazovat strategii k oslabení a rozložení kurdského politického hnutí reprezentováno PKK a jeho frakcemi, kdy například docházelo k zatýkání významných představitelů kurdské politické Strany demokratické společnosti DTP, novinářů a aktivistů s tím, že jsou právě na PKK napojeni, což politická strana DTP odmítla. [AL-JAZEERA, 2013, CNN, 2009]

Podle tabulky 6.3 je zřejmé, že dopady terorismu v Turecku se ve sledovaném období snížily. Avšak ozbrojené střety byly v tomto období poměrně četné. V roce 2006 bylo Turecko na 15. místě zemí nejvíce ovlivněných terorismem. V tom samém roce proběhlo na území Turecka 36 incidentů, které byly s terorismem spojeny. V roce 2010 byla země na 24. místě a proběhlo zde 19 incidentů. [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016] Většina ozbrojených a bombových útoků mezi roky 2005–2010 na území Turecka byla provedena kurdskými skupinami, a to převážně PKK. Celkově se země potýkala ze 175 incidenty. [GLOBAL TERRORISM DATABASE, 2005–2010]

Tabulka 6. 3 Global Terrorism Index Turecka 2005–2010

Rok	2006	2007	2008	2009	2010
Indikátor	5,364	5,130	5,290	4,965	4,626

Zdroj: [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

Rok 2007 je spojen s politickou krizí, kdy parlament ovládnut politickou stranou AKP navrhl na prezidenta Abdulláha Güla, který byl znám svými proislámistickými postoji a názory. A protože AKP již ovládala parlament a vůdce AKP byl také premiérem, byla volba prezidenta v zemi velmi sledována. Důvodem byl strach, že by se země mohla dostat zcela do rukou islamisticky smýšlejících lidí. Tato situace vyvolala řadu demonstrací a opozice reagovala bojkotem volebního procesu a armáda vyhlásila možnost její intervence. V reakci na to premiér Erdoğan vyhlásil předčasné volby, ve kterých AKP, i přes předešlé masové demonstrace, výrazně zvítězila a Abdulláh Gül se stal prezidentem země. Tyto úspěchy lze připsat poměrně úspěšné vládě AKP, kdy inflace země značně klesla až na 7,5 % a země zažila

obrovský příliv zahraničního kapitálu. Jednání o vstup do EU přineslo také zlepšení lidských a občanských práv. Byly například přijaty zákony, které zlepšily postavení žen, a značně vzrostl počet nevládních organizací. [THIM, 2007] Jak bylo zmíněno výše, v roce 2009 vláda udělala vstřícný krok ke kurdské menšině, kdy představila tzv. Kurdské otevírání. Začala také jednat s PKK. Avšak v tomtéž roce se vztahy znovu zhoršily, když Ústavní soud zakázal kurdskou stranu DTP, což vedlo k řadě násilných protestů. [FREEDOM HOUSE, 2010b]

Významným aktérem v boji proti Kurdům je také armáda. Ta zasahuje daleko mimo její kompetence, kdy například komentuje zahraniční nebo tuzemskou politiku. Příkladem může být role armády při prezidentských volbách v roce 2007, kdy hrozila narušením voleb. V roce 2009 Turecko vydalo zákon o omezování pravomocí vojenských soudů. Turecko se také stále potýká s korupcí ve vládě. I když politická strana AKP přijala řadu opatření, mnoho politiků čelilo skandálům, mezi nimiž byl například i samotný Erdoğan. I když se jedná o zemi, kde je právo na svobodu projevu garantované ústavou, ve sledovaném období byla zaznamenána manipulace s tiskem a médii, kde stále přetrvávají právní překážky. Je například zakázáno pomlouvat tzv. tureckost, nebo urážet turecký národ. Typická je také cenzura v akademických pracích, pokud se jedná o citlivá témata. [FREEDOM HOUSE, 2010b]

V roce 2010 Turecko přijalo několik ústavních změn, které měly zemi přiblížit k Evropské unii. Šlo převážně o reformy v soudnictví a armádních složkách. AKP byla v tomto kontextu mnohokrát kritizována a čelila obviněním, že chce do vrcholových soudních funkcí dosadit své vlastní stoupence a tím si upevnit moc v zemi. [FREEDOM HOUSE, 2010b]

Dle tabulky 6.4 došlo ke značnému zlepšení indikátoru legitimacy vlády, kdy ve sledovaném období byly volby spravedlivé, došlo k přijetí několika opatření proti korupci, vláda AKP byla také, až na období 2007–2008, vždy poměrně stabilní, avšak v poskytování veřejných služeb zas tak úspěšná nebyla. V tomto ohledu je ale nutné zohlednit velikost země, kdy je velice složité poskytovat veřejné statky a služby rovnoměrně. Indikátor stavu veřejných služeb za sledované období poklesl

z 5,7 na 5,4. Od roku 2006 se začala zhoršovat bezpečnostní situace v zemi, indikátor bezpečnostního aparátu vzrostl z 6,4 na 7,4. Většina odborníků se pak shoduje, že kurdská otázka byla vždy hlavním důvodem politické nestability v Turecku. [FREEDOM HOUSE, 2010b] I když turecká vláda udělala vstřícný krok k menšinám a demokracii, indikátor porušování lidských práv a vláda práva mezi lety 2006–2010 vzrostl.

Tabulka 6. 4 Politická stabilita Turecka 2005–2010 podle FSI

Rok / indikátor	Legitimita vlády	Stav veřejných služeb	Porušování lidských práv a vláda práva	Bezpečnostní aparát	Fragmentace státních elit	Intervence
2006	6,1	5,7	5,0	6,4	6,9	6,0
2007	6,1	5,4	5,1	6,7	7,1	6,0
2008	6,0	5,2	5,5	6,7	7,5	6,2
2009	6,5	5,3	6,0	7,0	7,8	6,0
2010	6,0	5,4	5,5	7,4	7,8	6,0

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

6.2 Dopady syrského konfliktu na Turecko

6.2.1 Ekonomická stabilita 2011–2015

Před vypuknutím Arabského jara v roce 2011 se AKP zaměřila na zlepšení ekonomických a diplomatických vztahů se svými sousedy v regionu Blízkého východu a to i na ty, se kterými v minulosti měla vztahy napjaté, jako například s Íránem nebo se Sýrií. Ke zlepšení vztahů došlo také s mnoha zeměmi v Africe. Premiér Erdoğan viděl Turecko jako velmi významného regionálního aktéra, kdy pro něho jako inspirace sloužila Osmanská říše. Plné propuknutí Arabského jara proto bylo pro Turecko příležitostí, kdy chtělo využít své pozice muslimské demokratické země s úzkými vazbami na Západ, stejně jako na Východ a dostat se tak do pozice určitého vyjednávajícího. Arabské jaro však skončilo pro Turecko neúspěchem. V jeho sousedství propukla občanská válka, vznikl Islámský stát a Egypt se stává stále více autoritářským. A tak místo toho, aby Turecko dosáhlo ještě většího vlivu, stalo mnohem více izolované. Pokud mluvíme o syrském konfliktu, tak příkladem může

být vyjádření podpory syrským rebelům, čímž si Turecko značně zkomplikovalo vztahy se syrským režimem, s Íránem a s Ruskem. [SCHANZER, TAHIROGLU, 2016]

Od roku 2012 se Turecko potýká s více než 2,7 miliony uprchlíků a schopnost země udržet si stálý ekonomický růst je silně ohrožena. Důvodem není jen uprchlická krize, ale také značně narušená ekonomická situace v Evropě a samotná turecká geopolitická situace, kdy se země nachází v blízkosti syrského konfliktu. Právě z tohoto důvodu v zemi klesly investice, byl značně ovlivněn export (mezi lety 2014 a 2015 pokles o 17 miliard dolarů) a snížil se již zmíněný ekonomický růst, který ještě v roce 2010 dosahoval asi 9 % a v roce 2015 pak již jen 3,8 %. Pokles ekonomického růstu je pak také silně ovlivněn rapidním snížením obchodní výměny se Sýrií. Uprchlíci vytvořili pro Turecko nové ekonomické, politické a sociální výzvy, a to hlavně v příhraničních městech, kde většina uprchlíků žije. Jejich příchodem se zvýšila poptávka po zboží a službách, což značně zvýšilo ceny a snížilo jeho kvalitu. [THE WORLD BANK, 2016 CIA, 2016c]

Jako v ostatních sledovaných zemích značně roste nezaměstnanost, která v roce 2015 dosahovala 10,5 %. Konkurence na pracovním trhu pak způsobila pokles mezd, což také vedlo k tomu, že v roce 2014 žilo 18,2 % populace pod hranicí chudoby s méně než 5 americkými dolary na den. Řada syrských uprchlíků v zemi pracuje ilegálně jako levná pracovní síla v zemědělství. Turecku také významně vzrostly náklady, které šly hlavně na zajištění základních služeb pro uprchlíky a infrastrukturu. Doposud Turecko věnovalo na podporu uprchlíků více než 11 miliard amerických dolarů. Pro zemi je velice významný také cestovní ruch, kdy do země přijíždí turisté hlavně z Ruska a Velké Británie. Z důvodu zhoršení bezpečnostní situace a také narušení vztahů s Ruskem, poklesl turismus v zemi ve sledovaném období o 30 %. [THE WORLD BANK, 2016 CIA, 2016c REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, 2016]

Jak bylo zmíněno výše, i když je Turecko značně ovlivněno velkým množstvím uprchlíků, ekonomicky však bylo nejvíc zasaženo zmíněným narušením obchodních vztahů se Sýrií, která pro zemi byla významným obchodním partnerem. Ještě v roce 2010 tvořil obchod Turecka se Sýrií asi 1,8 miliard USD, v následujících le-

tech ale obchod mezi oběma zeměmi pokles o 1,44 miliardy na konečných 360 milionů USD. Turecko také v Sýrii významně investovalo. Například ve městě Raqqa se Turecko podílelo na těžebním průmyslu, kde mělo zájmy na těžbě cementu. Také mnoho tureckých podnikatelů vlastnilo podniky či jiné investice ve velkých syrských městech. V několika významných městech na jihovýchodě Turecka byly nejvýznamnější a největší společnosti právě ty, které úspěšně exportovaly právě do Sýrie. Proto jsou určitá města¹⁵ v jihovýchodním regionu Turecka, která měla přímou obchodní vazbu na Sýrii, krizí zasažena nejvíce. Lidé z těchto měst pak migrují do jiných částí Turecka za prací a tím způsobují růst nezaměstnanosti v západním regionu. Mnoho Syřanů také přicházelo do jihovýchodního Turecka za obchodem nebo rekreací. Stejně jako v Libanonu, také v Turecku syrský konflikt narušil významné obchodní koridory, které vedly do ostatních arabských zemí, například do Bahrajnu, Saudské Arábie, Libanonu a Kataru. Značně byly narušeny obchodní vazby také s Irákem. Nemožnost pozemní přepravy zvýšila náklady na dopravu, což snížilo zisk z obchodů. [TURAN, 2015]

I když je turecká ekonomika syrskou krizí do určité míry zasažena, tak nelze říci, že by na ni krize měla tak zásadní vliv, jako na hospodářství Libanonu a Jordánska. Z tabulky 6.5 je možné vyčíst, že jak indikátor nerovného ekonomického rozvoje, tak indikátor chudoby a prudkého ekonomického poklesu v daném období poklesl. Turecko je obrovská země, kdy nejvíce trpí její jihovýchodní část. I přes nehostinné podmínky se však zemi podařilo snížit její státní dluh, který klesl na 32,93 % v roce 2015 ze 42,3 % v roce 2010. [CIA,2016c] Od roku 2011 také bylo Syřany otevřeno více než 4000 nových podniků, několika z nich jsou významnými partnery Turci. Příliv syrského kapitálu do země byl tedy poměrně značný. Z toho důvodu se autor domnívá, že příchod uprchlíků do Turecka může na zemi mít dočasný pozitivní vliv, i když čísla zatím hovoří jinak. [SRIVASTAVA, 2016] Turecká ekonomika stále bojuje s významnými nedostatky, jako je například vysoký schodek běžného účtu a jeho závislost na krátkodobých investicích, odliv investorů

¹⁵ Jedná se například o města Gaziantep, Kilis, Diyarbakır. [TURAN, 2015]

z důvodu nehostinného sousedství, nebo nejistoty strukturálních reforem. [CIA,2016c]

Tabulka 6. 5 Ekonomická stabilita Turecka 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Nerovný ekonomický rozvoj	Chudoba + prudký ekonomický pokles
2011	7,4	5,5
2012	7,1	5,6
2013	6,8	5,3
2014	6,5	5,3
2015	6,2	5,0

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

V současné době Turecko zažívá období značného napětí a nestability, jejíž hlavním důvodem zůstává kurdská PKK, ale také boj s islamistickými militantními radikalisty, kteří do země přicházejí ze Sýrie. Až do nedávné doby byly boje a krveprolití omezeny na jihovýchodní a východní části Turecka, kde PKK a turecká armáda bojovali po celá desetiletí. V současné době se však útoky rozšířily do celé země, převážně do významných měst. Krátké příměří s PKK bylo totiž značně narušeno, když při bombovém útoku Islámského státu v roce 2015 nedaleko syrských hranic zemřel kurdský aktivista. Pro Islámský stát je totiž velice výhodné, aby Turecko opět zabředlo do konfliktu s PKK. Turecko tak odmítá jakoukoliv pomoc Kurdům bojujícím v Sýrii proti Islámskému státu, kdy jeden z důvodů je strach ze vzniku Kurdského státu v blízkosti nebo na území Turecka. PKK také obvinilo tureckého prezidenta Erdoğana, že podporuje šíření Islámského státu a brání bojům Kurdů proti této džihádistické skupině. V roce 2014 však Turecko potvrdilo, že se stane součástí koalice tažení proti Islámskému státu vedenou Spojenými státy americkými. [KIRBY, 2016]

Od roku 2011 došlo k několika útokům PKK na území Turecka, nebo jejich střetu s armádou. Například téhož roku v říjnu bylo při útoku PKK zabito 24 tureckých vojáků, v prosinci pak turecká armáda omylem zabila 34 civilistů při zpackaném útoku proti rebelům nedaleko iráckých hranic. V roce 2012 proběhla snaha o mírové rozhovory s cílem odzbrojit rebely. Následující rok je také povolen kurdský

jazyk¹⁶ a Kurdové propustili 8 tureckých vězňů jako projev snahy o mír. Jak bylo zmíněno výše, mezi lety 2014–2015 došlo opět k vyostření situace. [AL-JAZEERA, 2013] PKK sice ve většině neútočí na turistické cíle, avšak nyní se země musí potýkat s její radikální odnoží Sokoli osvobození Kurdistánu tzv. uskupení TAK, které stojí za řadou bombových útoků zaměřených hlavně na Istanbul a Ankaru a smrtí několika civilistů. [KIRBY, 2016]

V roce 2015 se Turecko potýkalo se smrtícími útoky Islámského státu, kdy například ve městě Diyarbakir zemřeli při explozi dva lidé, a dalších 100 bylo zraněno. Ve městě Suruc pak při útoku sebevražedného atentátníka na tiskové konferenci zemřelo 32 lidí a téhož roku v Ankaře při bombovém útoku zemřelo 95 lidí. [AL-JAZEERA, 2016b] Nedávné útoky Islámského státu je možné považovat jako odvetu za politiku Turecka v Sýrii. Kurdská otázka je však mnohem více složitější, kdy určitou roli hrají také kurdské jednotky YPG a YPJ působící v severní Sýrii, které jsou ozbrojené jednotky strany Sjednocené demokratické strany PYD. Turecko z těchto skupin cítí existenční hrozbu, kdy srovnává PYD s PKK. [KIRBY, 2016]

Mnoho Turků považuje syrské uprchlíky za hrozbu, proto se proti jejich dalšímu příchodu konalo několik demonstrací. Turci se obávají nejen ztráty zaměstnání, ale hlavně o svoji bezpečnost, kdy mají strach z příchodu radikálních jedinců do země. Řada uprchlíků žije také v ghettech, což představuje výzvu pro integrační politiku země. [ORHAN, GÜNDOĞAR, 2015 s. 19, 20]

Dle tabulky 6.6 je možné zjistit, že terorismus v zemi od roku 2011, kdy dosahoval hodnoty 4,938, do roku 2015 (6,738) značně narostl, což je jeden z důvodů snížení investic v zemi. V roce 2011 bylo Turecko 19. zemí nejvíce ovlivněnou terorismem a zaznamenalo 50 teroristických útoků. V roce 2015 bylo již na 14. místě a bylo zjištěno 308 útoků, během kterých zemřelo 337 lidí. [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

Tabulka 6. 6 Global Terrorism Index Turecka 2011–2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Indikátor	4,938	5,790	5,665	5,466	6,738

Zdroj: [INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE, 2016]

¹⁶ V Turecku Kurdové hovoří převážně dialektem kumdaží [AL-JAZEERA, 2013]

6.2.2 Společensko-politická stabilita 2010–2015

V roce 2015 tvořili syrští uprchlíci v Turecku 3,1 % populace a již před válkou podle statistik žilo v zemi 1,5 milionů Arabů, nyní tedy arabské obyvatelstvo tvoří asi 5,1 % celkové populace Turecka. Od roku 2011 tak byla v některých provinciích, hlavně na jihovýchodě země, značně narušena demografická rovnováha. Důvodem, je, že přibližně 5 pohraničních provincií přijalo více než polovinu uprchlíků, například ve městě Hatay nyní žije 47 % arabské populace a ve městě Kilis, kde před válkou nežilo ani 1 % Arabů, dnes žije 49 %¹⁷. [CAGAPTAY, AKTAS, OZDEMIR, 2016] Provincie Hatay také mimo jiné prochází sektářskou proměnou, kdy před válkou většina Arabů patřila k Alavitské větvi islámu a nyní je většina uprchlíků sunnitského vyznání. Pokračující migrace a nerovné rozprostření uprchlíků tvoří tlaky mezi Turky, Araby, Kurdy a také Alavity. [CAGAPTAY, AKTAS, OZDEMIR, 2016]

Hlavním problém příchodu syrských uprchlíků do Turecka je jejich sociální adaptace, jelikož mluví rozdílným jazykem, používají odlišné písmo, vyznávají odlišnou kulturu a často i náboženství. Mnoho syrských uprchlíků žije také v chudších městských čtvrtích nebo ghettech, protože jim finanční situace nedovoluje zaplatit si lepší bydlení. Mnoho rodin tak obývá společně jeden dům nebo byt. Tato situace vytváří nové příležitosti pro růst chudinských čtvrtí, nebo nelegální výstavbu. Život v chudinských čtvrtích také často vede ke kriminalitě, kdy již nyní se tvoří syrské skupiny, které obchodují například s drogami, nebo jsou spojeny s prostitucí či pašováním. Problém je také dětská práce, kdy mnoho syrských dětí je nuceno pomáhat rodině, místo toho aby navštěvovaly školu. Toto je problém převážně turecké vlády a nevládních organizací, které nejsou schopné uprchlickým dětem nabídnout vyhovující školní výchovu. Problém je také zoufalá situace řady syrských rodin, proto mnoho syrských dětí žebře na ulici, pracuje v továrnách, nebo skončí jako pouliční prodavači. Rychlá změna demografické situace v příhraničních městech vede také k pocitu nejistoty a strachu u původního obyvatelstva, což může vést

¹⁷ Autor převzal informace z Interior Ministry's Directorate General of Migration Management (AFAD) - Turecka [CAGAPTAY, AKTAS, OZDEMIR, 2016]

k demonstracím, nepokojům, nebo pocitu křivdy. [ORHAN, GÜNDOĞAR, 2015 s. 16, 17]

Podle tabulky 6.7 indikátor demografických tlaků mezi lety 2011–2015 mírně poklesl a jeho hodnoty dosahují nyní průměrných hodnot. Vláda tedy prozatím situaci zvládá poměrně dobře, indikátor uprchlíků a vnitřně přesídlených osob během sledovaného období vzrostl, stejně jako indikátor křivd mezi skupinami, který je alarmující. Důvodem je nejen rostoucí počet uprchlíků, ale také přesídlování obyvatelstva z jihovýchodních a východních částí země, kde je bezpečnostní situace značně napjatá. Diskriminace Kurdů má pak v zemi dlouhou tradici, nyní k ní však připadla častá diskriminace syrských uprchlíků a strach, který s nimi přichází. Vliv má také neustávající násilí mezi tureckou vládou, armádou a kurskými skupinami PKK nebo uskupením TAK. Indikátor odlivu mozků v daných letech poklesl.

Tabulka 6. 7 Společenská stabilita Turecko 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Demografické tlaky	Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby	Křivdy mezi skupinami	Odliv mozků
2011	5,9	6,0	8,3	4,5
2012	6,0	6,5	8,6	4,2
2013	5,7	7,4	9,0	3,9
2014	5,4	7,1	9,0	3,7
2015	5,5	7,5	9,0	3,7

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

Dnešní Turecko se tedy potýká s velmi složitou vnitropolitickou a mezinárodní situací. Nejenže do současné doby nebylo schopno urovnat své vztahy s Kurdy, kteří žijí na jihovýchodě země, ale potýká se rovněž s několik let trvajícím občanskou válkou ve svém sousedství. Politická strana AKP má v zemi stále silnou pozici a od roku 2013 se snaží prosadit v zemi prezidentský systém, proti čemuž se staví opozice, která se snaží udržet parlamentní formu vlády. Tvrdí, že prezidentský systém by se mohl zvrhnout k autoritativnímu stylu vlády vzhledem k islamistické tendenci AKP. V roce 2013 se turecká vláda potýkala s rozsáhlými protesty, které začaly v parku Gezi v Istanbulu, kde místní environmentalisté protestovali proti výstavbě

nákupního centra. Poklidný protest byl narušen velice tvrdým zásahem policie, a to vyvolalo veřejné pobouření. Později se protesty rozšířily do dalších 80 měst včetně hlavního města Ankary. Police zasahovala proti protestantům poměrně násilnými způsoby, což vedlo ještě k větší eskalaci a rozšíření demonstrací. Nakonec byly protesty určitým impulzem, který vedl k projevení nespokojenosti obyvatelstva s AKP jako islamisticky orientovanou vládou. V tomtéž roce byl také odhalen velký korupční skandál v AKP, do kterého byl zapojen i sám premiér. [EUROACTIV, 2016, LEPESKA, 2015, FREEDOM HOUSE, 2015b]

V roce 2014 však AKP zaznamenala navzdory korupčním skandálům a protestům dvě významná vítězství, kdy tentýž rok byl Recep Tayyip Erdoğan zvolen prezidentem ve vůbec první přímé volbě prezidenta v historii Turecka. V červnu roku 2015 se pak konaly parlamentní volby, které opět vyhrála AKP, avšak nedostala nadpoloviční většinu a nebyla tedy schopna sestavit koalici. Z toho důvodu byly vyhlášeny předčasné volby na listopad. Strana v nich absolutní většinu potom již získala. Výsledky voleb vyhnaly do ulic řadu protestujících na jihovýchodě Turecka. [EUROACTIV, 2016, LEPESKA, 2015]

Řada nezávislých mezinárodních organizací ukázala na nesrovnalosti během volební kampaně, jako netransparentnost, autocenzura, mediální předpojatost, nebo zneužívání státních prostředků na podporu AKP a zvolení Erdoğan. Korupce také zůstala jedním z hlavních problémů země. Více než 2000 policistů, státních zástupců a soudců, kteří vyšetřovali rozsáhlou korupci z roku 2013, byli propuštěni, nebo přesunuti na jiné pozice. Během několika posledních let také bylo pozatýkáno a uvězněno řada intelektuálů a žurnalistů. I když Ústava zaručuje nezávislost soudnictví, vláda má na soudnictví určitý vliv. [FREEDOM HOUSE, 2015b] Erdoğan také zlomil moc armády, jejíž moc nahradil policií a tajnou službou, které ovládl. [LANĚ, 2015]

Přátelské vztahy Sýrie a Turecka pak skončily v momentě, kdy došlo v roce 2011 k eskalaci povstání proti Asadovi a Turecko se postavilo na stranu sunnit-ských rebelů. Proti postoji vlády se postavilo mnoho tureckých občanů. Syřští

uprchlíci jsou však více konzervativnější, a to může vládě pomoci ještě více upevnit její pozici. [CAGAPTAY, AKTAS, OZDEMIR, 2016, LANĚ, 2015]

Syrští uprchlíci, kteří jsou registrovaní v jednom z 26 uprchlických táborů, by neměli mít problém s přístupem ke vzdělání nebo zdravotní péči. Problémům čelí hlavně příhraniční oblasti, kde se nemocnice potýkají s nedostatečnou kapacitou a zavlčením některých nemocí, které v Turecku v minulosti již vymizely. Státní školy pak mohou navštěvovat jen ti uprchlíci, kteří do země přišli s platným pasem, nebo mají povolení k pobytu. Na vzdělávání a pomoci uprchlíkům mají také významný vliv místní neziskové organizace. Avšak jen 10 % syrských uprchlíků žijících na území Turecka navštěvuje školu. Se syrskými uprchlíky také přišly výzvy pro infrastrukturu, která byla ve městě navržena pro určitý počet obyvatelstva a velký příliv Syřanů vytváří značnou zátěž pro dopravu, likvidaci odpadů, zásobování vodou, nebo bezpečnost. [ORHAN, GÜNDOĞAR, 2015 s. 20] V roce 2015 také Evropská unie věnovala Turecku 50 milionů eur na humanitární pomoc, adresovanou pro okamžitou pomoc uprchlíkům. [EUROPEAN COMMISSION, 2016c]

Současná Erdoğanova vláda značně polarizovala vnitropolitickou i zahraniční situaci. Narušila totiž zásadu nulových problémů se sousedy, kterou prosazoval Mustafa Kemal Atatürk, a přivedla tak Turecku problémy hlavně v oblasti Blízkého východu. Zajímavé je, že původně AKP měla ambice region stmelovat, ale dosáhla spíše své izolace. Turecko čelí také zhoršení vztahů s USA a EU. [LANĚ, 2015]

V tabulce 6.7 indikátor legitimacy vlády za sledované období vzrostl. Důvodem může být přetrvávající korupce, omezování demokracie, nebo zhoršující se ekonomická situace v zemi, za kterou odpovídá vláda. Naproti tomu indikátor fragmentace elit poklesl ze 7,5 v roce 2011 na 7,3 v roce 2015, avšak stále dosahuje poměrně alarmujících hodnot. Poklesl také indikátor intervencí a stavu veřejných služeb. Jak bylo zmíněno výše, došlo ke zhoršení bezpečnostní situace v zemi, čemuž také odpovídá indikátor bezpečnostního aparátu, který během daného období vzrostl na hodnotu 7,7. Neklesl ani indikátor porušování lidských práv a vlády práva, kdy právě hlavně úroveň vlády práva se začíná v zemi značně zhoršovat, což je popsáno výše v textu.

Tabulka 6. 8 Politická stabilita Turecka 2011–2015 podle FSI

Rok / indikátor	Legitimita vlády	Stav ve- řejných služeb	Porušování lidských práv a vlá- da práva	Bezpečnostní aparát	Fragmentace státních elit	Intervence
2011	5,9	5,7	5,2	7,4	7,5	5,6
2012	6,2	6,0	5,3	7,7	7,5	5,9
2013	5,9	5,5	5,5	7,9	7,3	5,6
2014	6,0	5,2	5,9	7,4	7,3	5,3
2015	6,3	4,9	6,4	7,7	7,3	5,0

Zdroj: [Fund for Peace, 2016c]

7 Závěr a diskuze

Tato diplomová práce se zabývala problematikou dopadů syrského konfliktu na socioekonomickou stabilitu Jordánska, Libanonu a Turecka. Důraz dává na samotnou syrskou krizi, která začala v roce 2011 a trvá již téměř 6 let. Občanská válka Sýrii jako stát zcela rozložila a velice rychle se proměnila v největší humanitární krizi současné doby. Obrovské množství uprchlíků se vydalo hledat bezpečí do okolních a evropských zemí. Tato situace dala vzniku obrovské uprchlické krize, která se stala největším tématem novodobé politiky. Velká uprchlická populace pak vytváří významné ekonomické, politické, sociální a bezpečnostní tlaky na hostitelské země. Jordánsko, Turecko a Libanon patří mezi země, kde žije nejvíce uprchlíků na světě. Kromě uprchlíků ze Sýrie tam například žije podstatná menšina Iráčanů a Palestinců. [AL-JAZEERA, 2016a] Velké počty uprchlíků pak ve zmíněných státech způsobují demografické tlaky, zvýšení cen zboží a služeb společně se snížením jejich kvality, zvýšení nákladů na zatíženou infrastrukturu a sociální adaptaci, nebo uprchlické tábory, nedostatek vzdělávacích a zdravotnických kapacit, či nezaměstnanost a z důvodu velké konkurence zvýšení mezd a nárůst chudoby. Výše zmíněné problémy pak vytvářejí tlaky mezi hostitelskou a uprchlickou populací. Místní obyvatelé viní ze zhoršení své životní úrovně uprchlíky. Další část práce se již věnuje samotné komparativní analýze, kde jako její kritérium bylo zvoleno 12 indikátorů Fragile state indexu. Socioekonomická stabilita je tu zkoumána v rámci 3 rovin, a to ekonomické, společenské a politické. Dané indikátory byly schopny propojit uprchlickou a bezpečnostní krizi s ekonomickou, politickou a sociální rovinou a poskytnout tak ucelený pohled na danou problematiku. Obsažen, je také Global Terrorism Index, který udává počet teroristických útoků, zranění, úmrtí a škod na majetku. Díky tomuto indexu bylo možné poukázat na to, zda během syrské krize aktivita teroristických skupin v dané zemi vzrostla či nikoliv.

Jordánsko vždy patřilo k nejvíce stabilním zemím na Blízkém východě, kde měl vládnoucí režim vždy poměrně pevnou pozici. Jordánské hospodářství je však poměrně malé a musí se potýkat s nedostatkem nerostných surovin, minimem ob-

dělávatelné půdy, obrovským nedostatkem pitné vody a s energetickou nesoběstačností. Z tohoto důvodu se Jordánsko v minulosti muselo několikrát potýkat s řadou ekonomických výzev a krizí. Příkladem je například finanční krize v roce 2008, která zemi ještě více zadlužila. Jako stát je také silně závislý na zahraniční pomoci. V zemi byla také vždy vysoká korupce a nezaměstnanost. Tradiční je rovněž omezená vláda práva. [AL-WAZANI, 2014] Země se také vždy potýkala s významnými počty uprchlíků a čelila mnoha bezpečnostním výzvám v regionu. Po vzniku Izraele do Jordánska v průběhu let přicházelo čím dál více Palestinců a během války v Iráku v roce 2003 přijala země několik tisíc Iráčanů. Mnoho z nich však žije v zemi v nepříliš dobrých podmínkách a často dochází k porušování lidských práv. I přes nepříznivé sousedství bylo vždy Jordánsko považováno za poměrně bezpečnou zemi a po přijetí protiteroristického zákona v roce 2005 došlo k ještě většímu poklesu teroristické činnosti v zemi. [SCHENKER, 2016]

Jordánsko má v rámci regionu velice významnou pozici a proto je jeho stabilita velice důležitá pro fungování celého regionu. Jedná se také o jediného spojence USA a Izraele. Jordánsko má výrazný zájem na řešení izraelsko-arabské otázky, kdy se několikrát snažilo hrát roli určitého zprostředkovatele jednání mezi znesvářenými státy. Má také podepsanou mírovou dohodu s Izraelem, angažuje se v boji proti terorismu a USA jej považuje za model stability a umírněnosti ve velice neklidné oblasti. Díky této situaci je více než pravděpodobné, že spojenci Jordánska zemi vždy poskytnou potřebnou finanční pomoc.

V Jordánsku již před krizí žilo velké množství Iráčanů a Palestinců, a proto příchod Syřanů do země způsobil, že v zemi žije dnes více uprchlíků, než původních Jordánců. Tato situace vytváří tlaky mezi jednotlivými národy z důvodu nárůstu nezaměstnanosti, chudoby, cen základních surovin, nedostatečného poskytování veřejných služeb a zatížení základní infrastruktury. V roce 2014 se vůči uprchlíkům dříve otevření Jordánci vyjádřili proti jejich dalšímu přijímání. Proti dalšímu příchodu syrských uprchlíků do země se vyjádřilo více než 80 % Jordánců. [ROTHER, PIERRE, LOMBARDO, 2016] Tato otázka je však velice choulostivá, protože v Jordánsku žije tolik uprchlíků, že je v současné době obtížné zjistit, kdo je

vlastně Jordáncem. Podle mnohých statistik nyní téměř polovinu obyvatelstva tvoří Palestinci. Tento stav se také odráží v důvěře ve vládu, která během konfliktu značně klesla. Vládnoucí režim ztrácí podporu také u původních Jordánců, jejichž ekonomická situace se během krize značně zhoršila. Vláda proto reaguje na situaci omezováním vlády práva a společenských či politických svobod. Pád režimu je však pro vládu i samotné Jordánce velkou hrozbou, jelikož hrozí, že dojde ke stejné situaci jako v Sýrii a strach z etnických střetů a vlády islamistických skupin je zde více než na místě. Je tu také obava z případného vzniku Palestinského státu na území Jordánska. Avšak díky dlouhodobě silné pozici jordánského krále není destabilizace režimu příliš pravděpodobná.

S příchodem syrské krize země utrpěla hlavně ekonomicky, kdy se značně zpomalil ekonomický růst, poklesl cestovní ruch a mezinárodní obchod, a to zejména z důvodu narušení obchodních koridorů a bezpečnosti v zemi. Jordánsko proto přišlo o velkou část zisků, které tvořil mezinárodní obchod se Sýrií a Irákem. Jordánská ekonomika však nebyla ani před krizí příliš stabilní, a proto je tu velká pravděpodobnost, že s příchodem dalších Syřanů může dojít k její destabilizaci. A protože vláda nebude schopna zajistit dostačující životní úroveň pro své obyvatele, bude se tu prolínat také stabilita společenská.

Jordánsko slouží jako tranzitní země pro zahraniční radikální bojovníky, kteří přicházejí bojovat v občanské válce v Sýrii. I přes mnohé bezpečnostní výzvy se však Jordánsku situaci daří poměrně zvládat, díky přísným bezpečnostním opatřením došlo k dostačujícímu zabezpečení hranic.

V rámci výzkumných otázek mě tedy zajímalo, jaké jsou dopady syrské krize na socioekonomickou stabilitu Jordánska v daném období. Jak bylo popsáno výše, země utrpěla hlavně ekonomicky, kdy byl významně narušen sektor služeb, který patří mezi hlavní příjmy jordánské ekonomiky. Velký příchod uprchlíků pak také přinesl nejen obrovské výdaje pro ekonomiku, ale také významné zatížení sociální a bezpečnostní infrastruktury. Protože se Jordánsko nachází v přímé blízkosti Sýrie, musí vydávat velké výdaje na bezpečnost, což vede k upozadování některých společenských a ekonomických problémů, mezi které patří například významné

demografické proměny, nebo zhoršování životní úrovně obyvatelstva. Z výše popsaného textu tedy vyplývá, že dopady na socioekonomickou stabilitu jsou významné, protože zde hrozí společenská a ekonomická destabilizace. Ekonomická destabilizace by byla zvládnutelná vzhledem k množství zahraniční pomoci, které Jordánsko dostává, avšak destabilizace společenská by přinesla závažné dopady a proměny společnosti.

Díky silné pozici krále v zemi, ale také v zahraničí, je však celková destabilizace země méně pravděpodobná. Jordánsko je tedy zranitelné, ale zároveň však stále do určité míry stabilní.

Libanon je ze všech zkoumaných zemí konfliktem ovlivněn nejvíce, a proto je zde možnost destabilizace největší.

Libanonský politický systém je ve světě jedinečný, avšak v minulosti ukázal slabou odolnost jak proti výzvám zvenčí, tak proti těm vnitropolitickým. V minulosti byla vidět také značná nevyzrálость libanonské demokracie.

Protože si Libanon v minulosti prošel občanskou válkou a hrál významnou roli v několika dalších konfliktech v regionu, nebyl jako země na rozdíl od Jordánska stabilní téměř nikdy. Několik krizí způsobil také Hizballáh, který má od roku 2008 výrazný podíl na vládnutí v zemi. Libanon se tak nestihl ještě ani pořádně vzpamatovat z války s Izraelem v roce 2006, která zcela zničily infrastrukturu a ekonomiku země, a už čelí následkům krize syrské. [FREEDOM HOUSE, 2010a]

Stejně jako Jordánsko má Libanon dlouho uprchlickou tradici, kdy do země přišlo tisíce Palestinců a Iráčanů. Libanon je nyní zemí s největší koncentrací uprchlíků na světě. Uprchlíci jsou zde však předmětem porušování lidských práv, jelikož jsou jim odepřena některá základní práva na život¹⁸. Protože také v Libanonu neexistují žádné oficiální uprchlické tábory, příchod Syřanů situaci v zemi ještě více vyostřil. Uprchlíci totiž často žijí v chudinských čtvrtích, kde se významně podílí na růstu kriminality. Zatížená je libanonská infrastruktura a dostupnost veřejných služeb se ještě více zhoršuje. S příchodem syrských uprchlíků

¹⁸ Uprchlíci čelí restrikcím ve vykonávání určitých profesních pozic, vzdělání, stavění domů, nebo koupi majetku. [FREEDOM HOUSE, 2010a]

vzrostla také nezaměstnanost, kdy velký počet Libanonců kvůli rostoucí konkurenci na pracovním trhu a příchodu levné pracovní síly přišel o práci. Zvýšil se také počet lidí žijící v chudobě.

Libanon není homogenně náboženskou zemí a pozice ve vládě jsou rozděleny podle jednotlivých konfesí, které však neodpovídají demografické realitě. Pro zemi je typický klientismus, kdy pro Libanonce je spíše důležité náboženské vyznání, etnicita, nebo kmenová příslušnost, než politický program. V zemi byla vždy vysoká korupce, vláda nebyla zrovna nikdy stabilní ani legitimní a nebyla schopna poskytovat veřejné služby. Již nestabilní situaci negativně ovlivňoval Hizballáh. Před krizí libanonská ekonomika sice zaznamenala významný růst, ale vzhledem k tomu že leží především na službách, tak ji syrská krize značně rozložila.

Dopady syrské krize ve zkoumaném období byly v Libanonu závažné, a to ve všech zkoumaných sférách. Již výše zmíněna nestabilní politická situace se značně vyostřila se začátkem syrské krize, kdy každá náboženská frakce podporuje jinou stranu v konfliktu, což vede k tomu, že se vláda není schopna shodnout o žádném postupu směrem ke krizi a jejích dopadů na zemi. V Libanonu od roku 2013 vládla prozatímní vláda a parlament prodloužil sám sobě mandát až do roku 2017. [FREEDOM HOUSE, 2015a] Vláda se stala ještě méně legitimní a stabilní, což způsobilo pokles důvěry obyvatelstva, které na situaci reagovalo demonstracemi. Možnost destabilizace vlády je zde tedy pravděpodobná, avšak nebylo by to nic, s čím by se země v minulosti nepotýkala.

Nestabilita vlády vede k tomu, že není schopna reagovat na významné změny, a proto je zde socioekonomická destabilizace velmi pravděpodobná. Růst ekonomiky rapidně poklesl, státní dluh prudce narostl a země se také ocitla v určitém sevření syrské občanské války, kdy Libanon má hranici jen se Sýrií, kde je pozemní doprava nemožná a s Izraelem, se kterým má napjaté vztahy. Z důvodu velkého narušení pozemní dopravy a obchodních koridorů Libanon značně ztratil na mezinárodním obchodu a cestovním ruchu. Cestovní ruch je také samozřejmě značně ovlivněn bezpečnostní situací, která je v zemi alarmující. Libanon v roce 2015 pat-

řil mezi 21 zemí nejvíce ovlivněných terorismem. [INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE, 2015]

Problém zde vytváří opět Hizballáh, který v občanské válce bojuje přímo po boku prezidenta syrského Asada. Libanon proto čelí útokům teroristických skupin, které útočí na cíle Hizballáhu v zemi. Bezpečnostní situace je pak alarmující zvláště na hranicích se Sýrií, kde dochází k násilným střetům a výpadkům teroristických skupin jako Islámský stát nebo Al-Nusra. Na území země pak operuje také palestinské hnutí Hamás nebo teroristická organizace Al-Kajda. Do příhraničních oblastí je také často velice těžké dostat humanitární pomoc.

Bezpečnostní nestabilita má tak destabilizující účinek na socioekonomickou stabilitu Libanonu, která je zde velice pravděpodobná a její destabilizace do určité míry v zemi již probíhá. Dopady této destabilizace by byly více než závažné a mohly by vést až úplnému rozložení Libanonu jako státu.

Turecko je na rozdíl od Libanonu a Jordánska obrovská země a disponuje tak mnohem větší možností absorpce uprchlíků. Mělo také od začátku mnohem lepší výchozí pozici, kdy jeho ekonomická, politická a společenská sféra byla poměrně stabilní i před krizí.

Politická strana AKP, ke které se hlásí i současný prezident Recep Tayyip Erdoğan, má v zemi velmi silnou pozici a značně přispívá k proměnám společnosti, protože se pod jejím vedením země stále více islamizuje. Byla také v určité míře omezena akademická svoboda nebo svoboda tisku a médií. Strana AKP také projevila snahu nastolení prezidentského systému.

Před krizí Turecko trpělo poměrně vysokou nezaměstnaností, chudobou a inflací. Proto se vláda rozhodla provést řadu ekonomických reforem a tím se jí podařilo značně nastartovat ekonomiku. [CIA, 2016c] Avšak i přes poměrně úspěšnou ekonomiku Turecko trápilo a dodnes trápí několik sociálních, politických a bezpečnostních problémů. Mezi nejvýznamnější patří problematika Kurdů a kurdské organizace PKK. Na jihovýchodě Turecka, kde žije největší populace Kurdů, probíhají boje víceméně od roku 1990 a i když zde bylo několik pokusů od vyřešení situ-

ace, Kurdové stále čelí velké diskriminaci. Až po roce 2009 byl povolen kurdský jazyk nebo kurdská televize. [BBC, 2016b]

Kurdskou otázkou byla ovlivněna také turecká politika vůči syrské krizi, kdy byl turecký prezident obviněn z podpory islámského státu, protože se jeví, že Turecko má spíše strach ze vzniku kurdského státu, než aby přispělo k boji proti radikálním skupinám. Prezident Erdoğan je také velkým kritikem syrského režimu a často bývá obviňován ze sektářského podtextu. Pro Islámský stát a jiné radikální skupiny působící v Sýrii je tak postoj Turecka velice výhodný, protože největším protivníkem Islámského státu v Sýrii jsou v současné době kurdské milice YPG.

Co se týče dopadů syrské krize na socioekonomickou stabilitu Turecka, ekonomika byla stejně jako u ostatních zemí ovlivněna příchodem syrských uprchlíků. Vzrostla nezaměstnanost, rapidně klesl ekonomický růst a poškozen byl také mezinárodní obchod kvůli narušení obchodních cest, ale také kvůli přetrhání vazeb se Sýrií. Na rozdíl od ostatních zemí se však někteří odborníci shodli, že uprchlická krize může být pro Turecko také určitým krátkodobým stimulem, kdy Syřané přináší do země kapitál a zakládají byznysy. V zemi poklesl také cestovní ruch, tedy v tomto kontextu mluvíme hlavně o cestovním ruchu přicházejícím ze Sýrie, který však není příliš významný. Obecně lze říci, že si Turecko poškodilo cestovní ruch samo kvůli sporům s Ruskem a nevyřešeným sporům s PKK. Je tedy možné říci, že syrská krize nemá destabilizační účinky na tureckou ekonomiku, ale spíše jen prohloubila problémy, které již Turecko mělo.

Turecko však čelí velké výzvě z hlediska sociální adaptace uprchlíků a společenské stability na jihovýchodě země, kde nejvíce uprchlíků žije. Uprchlíci mluví jiným jazykem a pochází z jiného kulturního prostředí. V městech, kde nikdy moc arabské populace nežilo, teď žije skoro stejně jako té turecké. Proto jihovýchod Turecka prošel značnou demografickou a často sektářskou proměnou, která vytváří tlaky mezi Turky, Kurdy, Alavity a Araby, kteří v oblasti žijí. Řada Turků má také z uprchlíků strach, jelikož se bojí, že s nimi do země přicházejí i radikální bojovníci, čemuž by také odpovídalo několik útoků Islámského státu, se kterými se Turecko v nedávné době potýkalo. Díky tomuto vývoji je tu možnost společenské destabili-

zace v jihovýchodních oblastech, která by vzhledem k významnému počtu Kurdů, kteří v oblasti žijí, měla závažné dopady. Avšak celková socioekonomická destabilizace Turecka je nepravděpodobná.

Všem třem zkoumaným zemím tedy nejvíce hrozí destabilizace společenské, která by s sebou také přinesla nejzávažnější dopady. Určité faktory politické stability v Jordánsku a Turecku pak brání eskalaci rizika destabilizace. Jedná se především o poměrně silné pozice vlád a postavení v mezinárodním systému. V Libanonu již určitá forma socioekonomické destabilizace probíhá, v Turecku je dlouhodobě nepravděpodobná a v Jordánsku záleží hodně na dalším vývoji situace v Sýrii a pomoci jeho partnerů.

Seznam tabulek

Tabulka 4. 1 Ekonomická stabilita Jordánska 2005–2010 podle FSI.....	33
Tabulka 4. 2 Společenská stabilita Jordánska 2005–2010 podle FSI.....	34
Tabulka 4. 3 Global Terrorism Index Jordánska 2005–2010.....	35
Tabulka 4. 4 Politická stabilita Jordánska 2005–2010 podle FSI.....	36
Tabulka 4. 5 Ekonomická stabilita Jordánska 2011–2015 podle FSI.....	38
Tabulka 4. 6 Global Terrorism Index Jordánska 2011–2015.....	39
Tabulka 4. 7 Společenská stabilita Jordánska 2011–2015 podle FSI.....	40
Tabulka 4. 8 Politická stabilita Jordánska 2011–2015 podle FSI.....	41
Tabulka 5. 1 Ekonomická stabilita Libanonu 2005–2010 podle FSI.....	44
Tabulka 5. 2 Společenská stabilita Libanonu 2005–2010 podle FSI.....	45
Tabulka 5. 3 Global Terrorism Index Libanonu 2005–2010.....	46
Tabulka 5. 4 Politická stabilita Libanonu 2005–2010 podle FSI.....	48
Tabulka 5. 5 Ekonomická stabilita Libanonu 2011–2015 podle FSI.....	49
Tabulka 5. 6 Global Terrorism Index Libanonu 2011–2015.....	51
Tabulka 5. 7 Společenská stabilita Libanonu 2011–2015 podle FSI.....	52
Tabulka 5. 8 Politická stabilita Libanonu 2011–2015 podle FSI.....	53
Tabulka 6. 1 Ekonomická stabilita Turecka 2005–2010 podle FSI.....	57
Tabulka 6. 2 Společenská stabilita Turecka 2005–2010 podle FSI.....	58
Tabulka 6. 3 Global Terrorism Index Turecka 2005–2010.....	59
Tabulka 6. 4 Politická stabilita Turecka 2005–2010 podle FSI.....	61
Tabulka 6. 5 Ekonomická stabilita Turecka 2011–2015 podle FSI.....	64
Tabulka 6. 6 Global Terrorism Index Turecka 2011–2015.....	65
Tabulka 6. 7 Společenská stabilita Turecko 2011–2015 podle FSI.....	67
Tabulka 6. 8 Politická stabilita Turecka 2011–2015 podle FSI.....	70

Seznam příloh

Příloha 1: Mapa Středního východu	91
Příloha 2: Osmanská říše 1699–1914	92
Příloha 3: Syrský konflikt a jeho aktéři.....	93
Příloha 4: Uprchlíci ze Sýrie v okolních zemích, uprchlické tábory v roce 2014.....	94
Příloha 5: Uprchlíci ze Sýrie v roce 2016	94
Příloha 6: Rozmístění populace Kurdů	96
Příloha 7: Hlavní sektářské rozdělení a hustota osídlení v Libanonu.....	97
Příloha 8: Ekonomická aktivita a využití půdy v Jordánsku	98
Příloha 9: Hlavní teroristické útoky v Turecku od července 2015	99

Seznam použité literaturu

Tištěná literatura

BURGROVÁ, Helena a Michaela JEŽOVÁ. *Současný Blízký východ: Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. Brno: Barriester& Principal, o.s., 2011. ISBN 978-80-87474-45-7.

EDITED BY KING BANAIAN AND BRYAN ROBERTS. *The design and use of political economy indicators challenges of definition, aggregation, and application*. New York: Palgrave Macmillan, 2008. ISBN 978-023-0616-622.

FISHER, Kirsten a Robert STEWART. *Transitional justice and the Arab spring*. New York, NY: Routledge, 2014. ISBN 978-041-5826-365.

HOPKIN, Jonathan. *The Comparative Method*. In Marsh, David – Stoker, Gerry (eds.): *Theory of Methods in Political Science*. New York: Palgrave Macmillan. 2010 s. 285 -307

JENÍČEK, Vladimír. *Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-195-6.

KAŠIČKA, Petr. *Arabsko-izraelský konflikt: historie a současnost*. Mezinárodní vztahy. 1997, č. 1, s. 38-46.

KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-702-1298-5.

NAJEM, Tom. *Lebanon: the politics of a penetrated society*. New York: Routledge, 2012. ISBN 978-020-3505-083.

ORHAN, Oytun a Sabiha Senyücel GÜNDOĞAR. *Effects Of The Syrian Refugees On Turkey*. Ankara: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, 2015. ISBN 978-605-4615-957.

RABINOVICH, Itamar. *The war for Lebanon, 1970-1985*. Rev. ed. Ithaca: Cornell University Press, 1985. ISBN 08-014-9313-7.

ROBINS, Philip. *A History of Jordan*. New York: Cambridge University Press, 2004. ISBN 05-215-9895-8.

ŘÍCHOVÁ, B. *Komparativní metoda v politologii*. In Dvořáková a kol. *Komparace politických systémů I*. 4. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, s. 5-35. ISBN 80-245-0964-4.

SARDAR, Ziauddin. *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2010. ISBN 978-80-7217-628-1

SHARP, Jeremy M. *Jordan: Background and U.S. Relations: CRS report for Congress*. DIANE Publishing, 2014. ISBN 978-14-3792-289-9.

SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace?: náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku : pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-14-0.

SIEGEL, Erik. Proměny a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu. *Mezinárodní vztahy*. 2010. s. 123-134.

ŠIROKÝ, Jan. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3510-5

VAUGHAN-WHITEHEAD, Daniel. *Work inequalities in the crisis: evidence from Europe*. Cheltenham [England]: Edward Elgar Pub., 2011. ISBN 9780857937506.

WORLD POLITICS REVIEW. *Special Report: The Paths of the Arab Spring*. The World Politics Review, 2013. ISBN 978-1-939907-11-0.

Internetové zdroje

AL-ARAJ, Elias. How the war on Syria left its mark on Lebanon's economy. In: *Al-Monitor: The Pulse of the Middle East* [online]. 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.al-monitor.com/pulse/business/2016/05/lebanon-syria-war-economy-repercussions-banking-sector.html>

AL - WAZANI, Khalid W. *The Socio - Economic Implications of Syrian Refugees on Jordan* [online]. Amman: Konrad-Adenauer Stiftung, 2014 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: http://www.kas.de/wf/doc/kas_37808-1522-2-30.pdf?140522145513

AMO. Valné shromáždění OSN: Zhroucené státy. In: *Background report* [online]. 2010 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Zhroucen%C3%A9-st%C3%A1ty-GA1.pdf>

AL - JAZEERA. *Ten countries host half of world's refugees: report* [online]. 2016a [cit. 2016-10-25]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/2016/10/ten-countries-host-world-refugees-report-161004042014076.html>

AL-JAZEERA. *Timeline: PKK conflict with Turkey: Politics* [online]. 2013 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2013/03/2013320652845642.html>

AL - JAZEERA, Paul. *Middle East: Timeline of attacks in Turkey* [online]. 2016b [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2016/06/timeline-attacks-turkey-160628223800183.html>

BBC. *Syria: The story of the conflict: Middle East* [online]. 2016a [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>

BBC. *Who are the Kurds?: Middle East* [online]. 2016b [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29702440>

BLEIKER, Carla. *Terrorism in Turkey: threat from two sides*. In: *Deutsche Welle* [online]. 2016 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: https://www.lewrockwell.com/2016/02/no_author/radical-decentralization/

BOHAČEK, Petr. *KŘEHKÁ STABILITA LIBANONU VE STÍNU VÁLKY V SÝRII*. In: *I-souvislosti* [online]. 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://www.isouvislosti.cz/krehka-stabilita-libanonu-ve-stinu-valky-v-syrii>

BTI. *Jordan Country Report* [online]. 2016 [cit. 2016-10-25]. Dostupné z: http://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Jordan.pdf

CAGAPTAY, Soner, Oya AKTAS a Cagatay OZDEMIR. *Policy Analysis: The Impact of Syrian Refugees on Turkey*. In: *The Washington Institute* [online]. 2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-impact-of-syrian-refugees-on-turkey>

CIA. *Middle East: Jordan. The World Factbook, Central Intelligence Agency* [online]. 2016a [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/jo.html>

- CIA. Middle East: Lebanon. *The World Factbook, Central Intelligence Agency* [online]. 2016b [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>
- CIA. Middle East: Turkey. *The World Factbook, Central Intelligence Agency* [online]. 2016c [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>
- CHAHAL, Nahla. *Lebanon and Syria: Positive peace for Lebanon: reconciliation, reform and resilience* [online]. 2012 [cit. 2016-10-25]. Dostupné z: <http://www.c-r.org/accord-article/lebanon-and-syria>
- CNN. *Banned Kurdish party may boycott Turkish parliament* [online]. 2009 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/europe/12/12/turkey.kurds/>
- CNN. *Hotel blasts kill dozens in Jordan* [online]. 2005 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2005/WORLD/meast/11/09/jordan.blasts/>
- ČEJKA, Marek. Sýrie – další bezejmenný konflikt? Pokus o přehledné zmapování války v Sýrii. In: *Blízký východ* [online]. 201n. l. [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://blizky-vychod.blogspot.cz/2014/05/pokus-o-prehledne-zmapovani-syrskeho.html>
- DEMIR, Sertif a Carmen RIJNOVEANU. The Impact of Syria Crises on the Global and Regional Political Dynamics. *Journal of Turkish World Studies*, [online]. 2013, , s. 55-77 [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: http://www.egeweb.ege.edu.tr/tdid/files/dergi_13/09.pdf
- EUROACTIV, Soner. *Vztahy EU a Turecka* [online]. 2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/rozsireni-eu/vztahy-eu-a-turecka-000141/>
- EUROPEAN COMMISSION. *Lebanon: Eu Neighbouring Economies* [online] . 2014 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/international/neighbourhood_policy/doc/eu_neighbouring_economies_lebanon_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. Lebanon: Syria Crisis. In: *ECHO FACTSHEET* [online]. 2016a [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/lebanon_syrian_crisis_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION. Turkey: Refugee Crisis. In: *ECHO FACTSHEET* [online]. 2016c [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION. *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Turkey* [online]. 2016b [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/turkey/index_en.htm

FREEDOM HOUSE. Lebanon. In: *The Freedom House: 75 years Championing Democracy* [online]. 2010a [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2010/lebanon>

FREEDOM HOUSE. Lebanon. In: *The Freedom House: 75 years Championing Democracy* [online]. 2015a [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/lebanon>

FREEDOM HOUSE. Turkey. In: *The Freedom House: 75 years Championing Democracy* [online]. 2008 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2008/turkey>

FREEDOM HOUSE. Turkey. In: *The Freedom House: 75 years Championing Democracy* [online]. 2010b [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2010/turkey>

FREEDOM HOUSE. Turkey. In: *The Freedom House: 75 years Championing Democracy* [online]. 2015b [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/turkey>

FUND FOR PEACE. *Fragile State index* [online]. 2016c [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://fsi.fundforpeace.org>

FUND FOR PEACE. *The Indicators* [online]. 2016b [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://fsi.fundforpeace.org/indicators>

FUND FOR PEACE. *The Methodology behind the index* [online]. 2016a [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://fsi.fundforpeace.org/methodology>

- GRASS, Cladio. Radical Decentralization Ensures Sovereignty of the People. In: *LewRockwell* [online]. 2016 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: https://www.lewrockwell.com/2016/02/no_author/radical-decentralization/
- CHARITA ČESKÁ REPULIKA. Vliv syrské uprchlické krize na jordánskou ekonomiku. In: *Svet.charita* [online]. 2014 [cit. 2016-10-13]. Dostupné z: <http://svet.charita.cz/kde-pusobime/blizky-vychod/vliv-syrske-uprchlicke-krize-na-jordanskou-ekonomiku/>
- DALOGLU, Tulin. Turkey Pulse: Turkey's Kurdish Issue: How Did We Get Here? In: *Al-monitor* [online]. 2013 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.al-monitor.com/pulse/en/originals/2013/01/kurdish-issue-in-turkey.html>
- IDMC. *Lebanon: No new displacement but causes of past conflicts unresolved: A profile of the internal displacement situation* [online]. In: . 2010 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.internal-displacement.org/assets/library/Middle-East/Lebanon/pdf/Lebanon-December-2010.pdf>
- INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE. *Global Terrorism index 2015: MEASURING AND UNDERSTANDING THE IMPACT OF TERRORISM* [online]. In: . 2015 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/Global-Terrorism-Index-2015.pdf>
- INSTITUTE OF ECONOMICS AND PEACE. *Global Terrorism Index* [online]. 2016 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://www.visionofhumanity.org/#/page/indexes/terrorism-index>
- KADLECOVÁ, Adéla. Turecko na cestě do EU: proces s otevřeným koncem. *Revue politika* [online]. 2005, (6-7) [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/583/turecko-na-cestech-do-eu-proces-s-otevrenym-koncem>
- KALHOUSOVÁ, Irena. *Jordánsko: klíčová země pro stabilitu Blízkého východu* [online]. 2012 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/jordansko-klicova-zeme-pro-stabilitu-blizkeho-vychodu-pgp-/na_analyzy.aspx?c=A120723_083807_na_analyzy_m02
- KIRBY, Paul. Turkey violence: How dangerous is Turkey's instability? In: *BBC* [online]. 2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34503388>
- LANĚ, Tomáš. Erdoğanův stín nad tureckou zahraniční politikou. In: *Mezinárodní politika 6/2015 - Turecko* [online]. 2015 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/en/article/erdo-anuv-stin-nad-tureckou-zahranicni-politikou>

LEPESKA, David. Ghosts of Gezi Park. In: *Al - Jazeera* [online]. 2015 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2015/05/erdogan-gezi-park-elections-turkey-150531084840828.html>

MAREŠ, Miroslav. *Bezpečnost* [online]. In: . 2012 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=69511

Ottoman Empire, 1699-1903. *Mr. Yankey's World History Class* [online]. 2005 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: http://images.classwell.com/mcd_xhtml_ebooks/2005_world_history/images/mcd_mwh2005_0618377115_p353_f01.jpg

PIERINI, Marc. The European Union's Concerns About Syria. In: *Carnegie Europe* [online]. 2014 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://carnegieeurope.eu/2014/06/09/european-union-s-concerns-about-syria/hd71>

RAJLICOVÁ, Eva. Občanská válka v Sýrii trvá už čtyři roky. Uklidnit situaci pomáhají i Češi. In: *Český rozhlas* [online]. 2015 [cit. 2016-12-18]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvychod/_zprava/obcanska-valka-v-syrii-trva-uz-ctyri-roky-uklidnit-situaci-pomahaji-i-cesi--1464898

REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Relations between Turkey-Syria* [online]. In: . 2016 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey%E2%80%93syria.en.mfa>

REUTERS. *TEXT-S&P rpt:Syria conflict may raise risks for neighbor sovereigns* [online]. In: . 2012 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/idUSWLA345320120919>

ROTHER, Björn, Gaëlle PIERRE a Davide LOMBARDO. The Economic Impact of Conflicts and the Refugee Crisis in the Middle East and North Africa. In: *IMF STAFF DISCUSSION NOTES* [online]. 2016 [cit. 2016-10-13]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1608.pdf>

SATLOFF, Robert a David SCHENKER. Political Instability in Jordan. *Council on Foreign Relations Press* [online]. 2013 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/jordan/political-instability-jordan/p30698>

SHEPHERD, Ben. Political Stability: Crucial for Growth? In: *London School of Economics and Political Science* [online]. 2015 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/internationalRelations/dinamfellow/docs/dinamshepherdpoliticalstability.pdf>

SCHANZER, Jonathan a Merve TAHIROGLU. Ankara's Failure: How Turkey Lost the Arab Spring. In: *Foreign Affairs* [online]. 2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2016-01-25/ankaras-failure>

SCHENKER, David. Terrorist Spillover in Jordan. *The Washington Institute* [online]. 2008 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/terrorist-spillover-in-jordan>

SRIVASTAVA, Mehul. Turkey: Syrian refugee entrepreneurs boost Turkey's economy. In: *Financial Times* [online]. 2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/93e3d794-1826-11e6-b197-a4af20d5575e>

START ©2009-2016. Search: Turkey. 2005-2010. Global Terrorism Database, University of Maryland. [cit. 2016-11-27]. Dostupné z: https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?expanded=no&casualties_type=b&casualties_max=&start_yearonly=2005&end_yearonly=2010&ctp2=all&success=yes&country=209&ob=GTDID&od=desc&page=3&count=20#results-table

THE EMBASSY OF LEBANON, WASHINGTON DC. *The Economy: Major Sectors of the Economy* [online]. In: . 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.lebanonembassyus.org/the-economy.html>

THE INTERNATIONAL REPUBLICAN INSTITUTE. Election Watch Jordan. *Council on Foreign Relations Press* [online]. 2010 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z: <http://www.iri.org/sites/default/files/Jordan%20Pre-Election%20Watch,%20November%202010%20Parliamentary%20Elections.pdf>

THE UNIVERSITY OF TEXAS AUSTIN. *Perry-Castañeda Library Map Collection: Middle East Maps* [online]. In: . 2016 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east.html

THE WORLD BANK. *Country Context: Turkey* [online]. 2016 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

TERRILL, W. Andrew. Jordanian National Security and the Future Of Middle East Stability. *Strategic Studies Institute* [online]. 2008 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub838.pdf>

THIM, Michal. Volební léto v Turecku, 2:0 pro AKP. In: *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2007 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/volebni-leto-v-turecku-20-pro-akp/>

TURAN, Mert Baran. The Impact Of Syria's Conflict On The Turkish Economy. In: *The Market Mogul* [online]. 2015 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://themarketmogul.com/impact-syrias-conflict-turkish-economy/>

UHLÍŘOVÁ, Lucie. Konflikt v Sýrii ohrožuje Jordánsko. *Ústav mezinárodních vztahů Praha* [online]. 2013 [cit. 2016-10-25]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/konflikt-v-syrii-ohrozuje-jordansko>

UNHCR. *Syria Regional Refugee Response* [online]. 2016 [cit. 2016-10-25]. Dostupné z: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

UNWRA. *Where we work: Lebanon* [online]. In: . 2014 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.unrwa.org/where-we-work/lebanon>

YENIDUNYA, Ali Kemal. Turkey Spotlight: The Kurds & Ankara's Foreign Policy Dilemma. In: *EA Worldview: UCD Clinton Institute* [online]. 2013 [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <http://eaworldview.com/2013/11/turkey-spotlight-kurds-ankaras-foreign-policy-dilemma/>

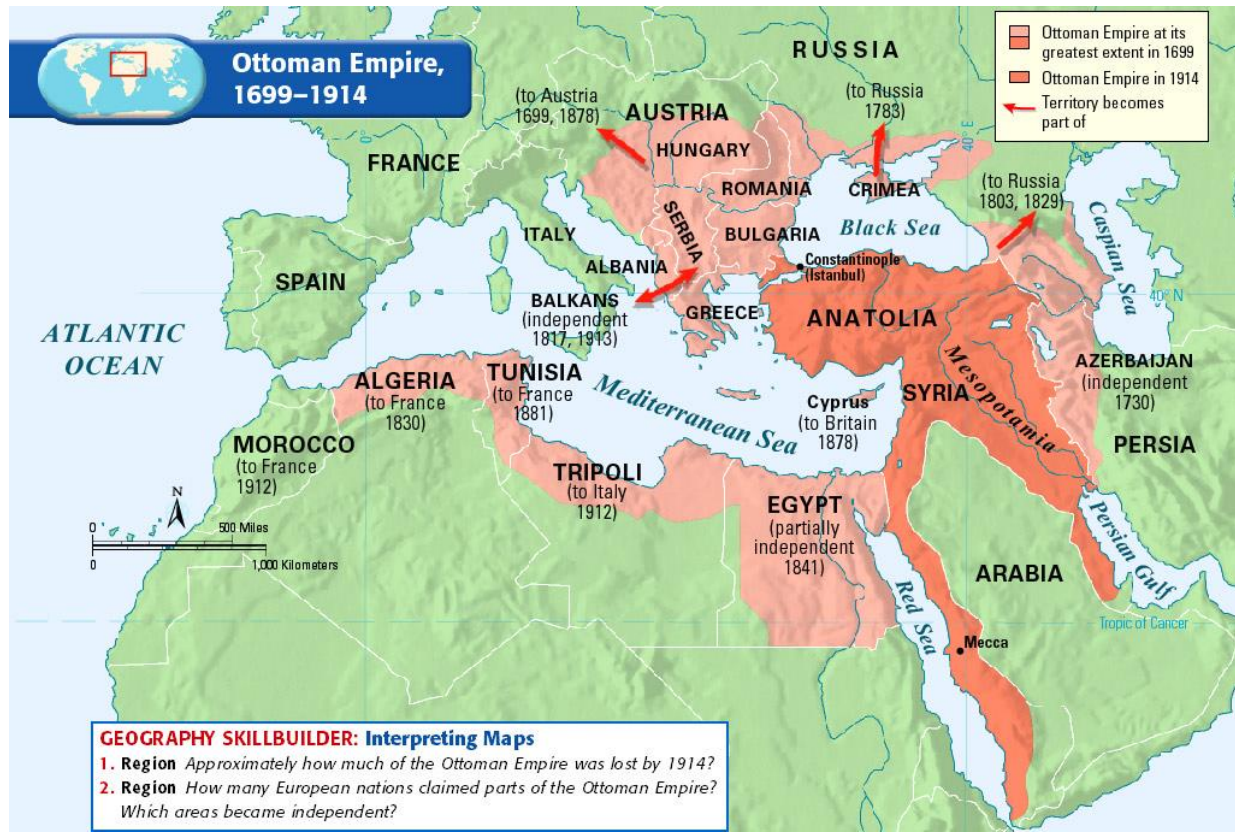
Přílohy

Příloha 1: Mapa Středního východu

Zdroj: [THE UNIVERSITY OF TEXAS AUSTIN, 2016]

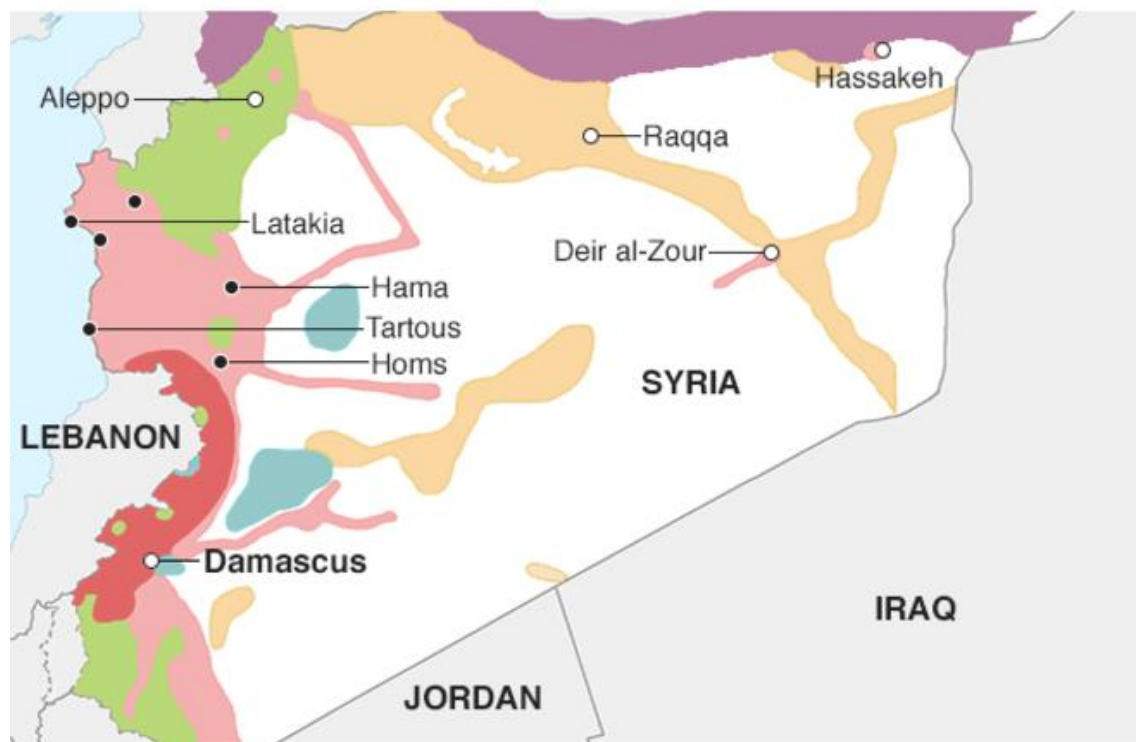
Příloha 2: Osmanská říše 1699–1914

Zdroj: [Ottoman Empire, 1699-1903, 2005]

Příloha 3: Syrský konflikt a jeho aktéři

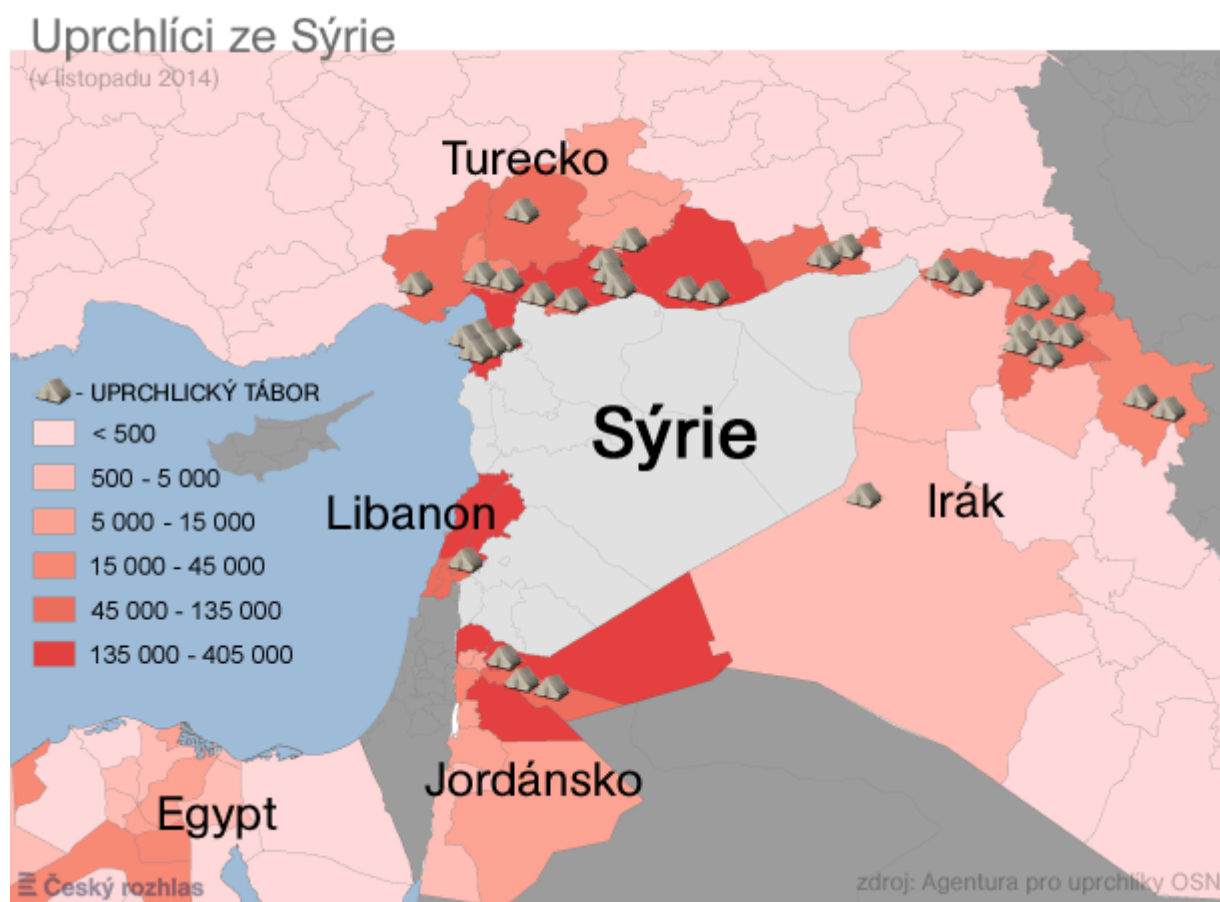
Regime control Hezbollah presence Kurdish ● Russian presence
Rebel control Islamic State (IS) control IS/ rebel contested

Source: ISW

Zdroj: [BBC, 2016a]

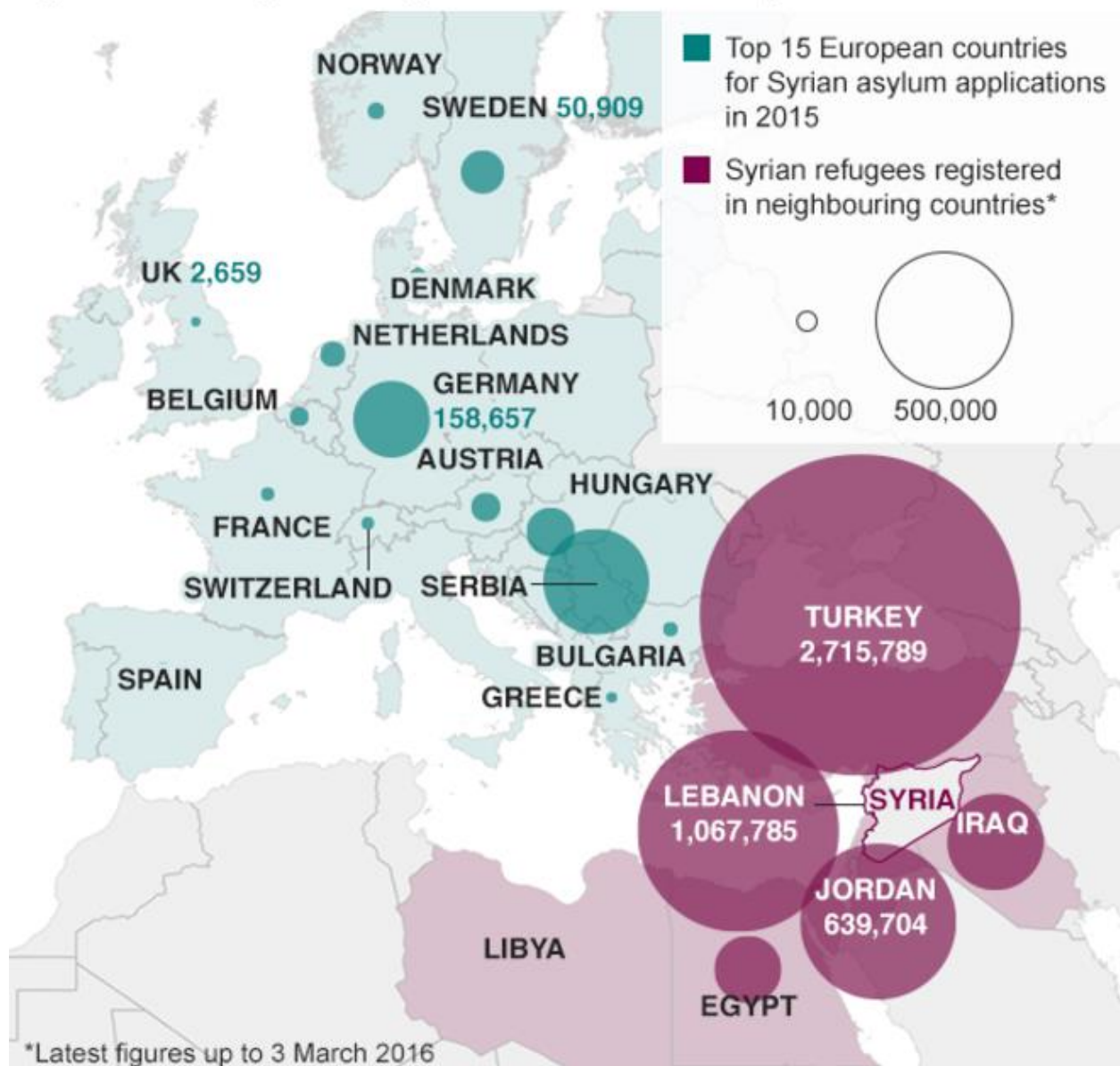
Příloha 4: Uprchlíci ze Sýrie v okolních zemích, uprchlické tábory v roce 2014

Zdroj: [Rajlichová, 2015]

Příloha 5: Uprchlíci ze Sýrie v roce 2016

Syrians in neighbouring countries and Europe

Source: UNHCR

Zdroj: [BBC, 2016a]

BBC

Příloha 6: Rozmístění populace Kurdů

RICH CLABAUGH/STAFF

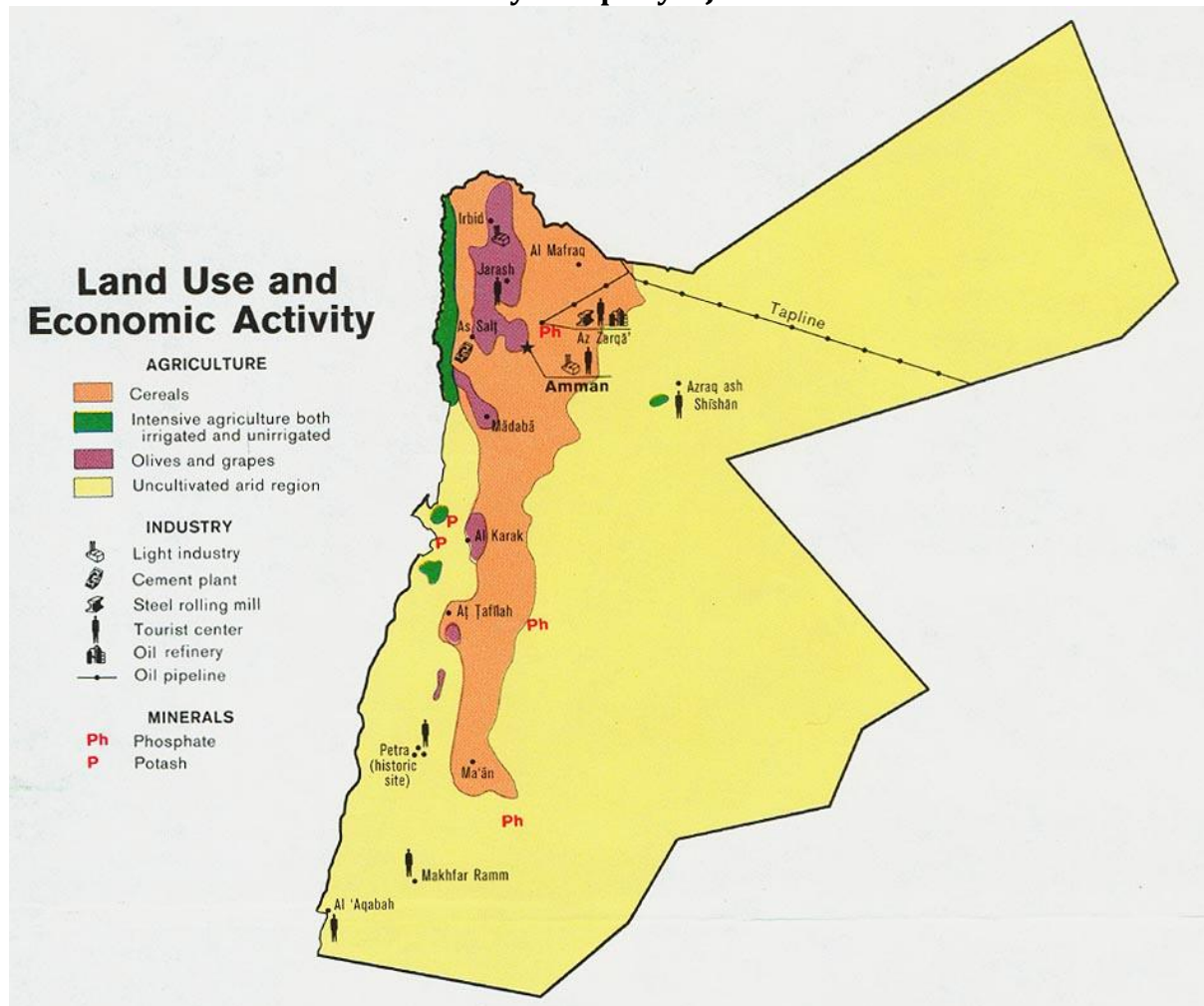
Zdroj: [YENIDUNYA, 2013]

Příloha 7: Hlavní sektářské rozdělení a hustota osídlení v Libanonu

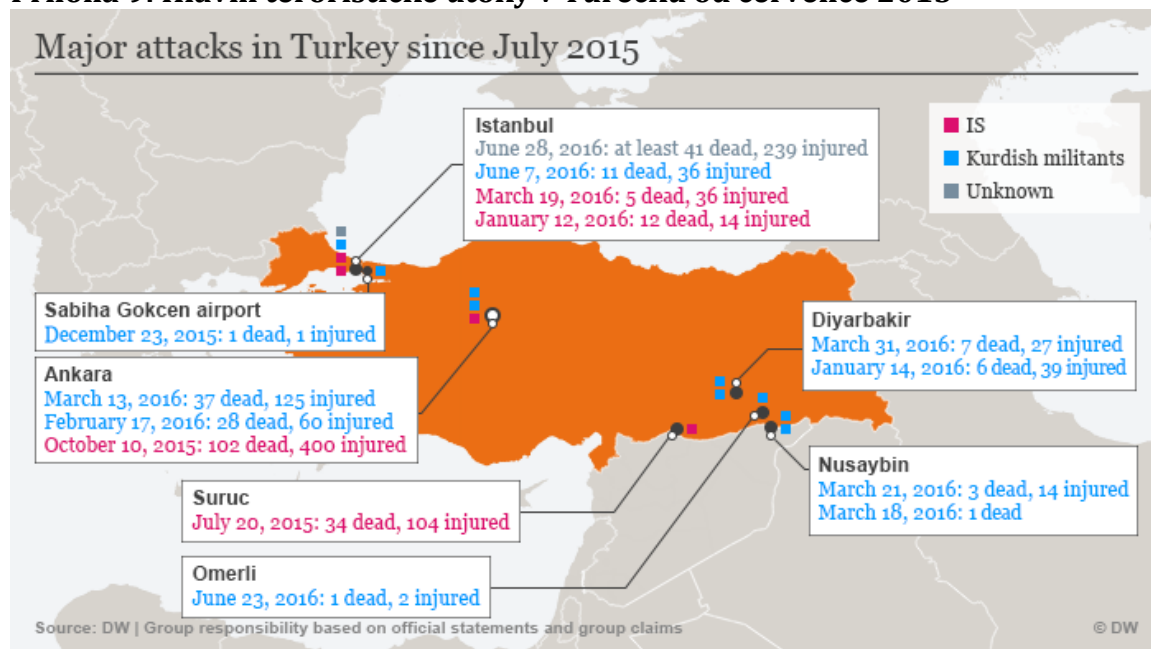
Zdroj: [GRASS, 2016]

Příloha 8: Ekonomická aktivita a využití půdy v Jordánsku

Zdroj: [THE UNIVERSITY OF TEXAS AUSTIN, 2016]

Příloha 9: Hlavní teroristické útoky v Turecku od července 2015

Zdroj: [BLEIKER, 2016]